

ISSN 2413-5488
ИНДЕКС 76088

№ 3 (39) / 2022

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖОҒАРЫ МЕКТЕБІ

ВЫСШАЯ ШКОЛА КАЗАХСТАНА

HIGHER SCHOOL OF KAZAKHSTAN

ЖЫЛЫНА 4 РЕТ
ШЫҒАРЫЛАДЫ
ВЫПУСКАЕТСЯ
4 РАЗА В ГОД
PUBLISHED
4 TIMES A YEAR

2013 ЖЫЛДАН
БАСТАП ШЫҒАДЫ
ИЗДАЕТСЯ С 2013 г.
FOUNDED SINCE 2013

АСТАНА
АСТАНА
2022
ASTANA

EDITORIAL BOARD

DARKHAN AKHMED-ZAKI

Chair of Science Committee MSHE RK, Doctor of Technical Sciences, Professor

KARLYGASH SAKENOVA

Deputy Director of the Bologna Process and Academic Mobility Center, Candidate of Chemical Sciences

AMANTAY NURMAGAMBETOV

Adviser to the Director of the Bologna Process and Academic Mobility Center, Doctor of Science in Political Science, Professor

SERIK OMIRBAYEV

First Vice-Rector of the Astana IT University, Doctor of Economical Sciences, Professor

AIGUL ZHAKUPOVA

Vice-rector for scientific work and interaction with the region, Doctor of Philological Sciences, Professor, Sh.Ualikhanov Kokshetau University

GULNARA ZHETESOVA

First Vice-Rector, Karaganda Technical University, Doctor of Technical Sciences, Professor

BAKHYTGUL ZHETPISBAYEVA

Vice-Rector for Strategic Development, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, KarU named after E.Buketov

ZULFIYA MOVKEBAEVA

Director of the Resource Advisory Center for Inclusive Education for Universities and Preventive Suicidology, Ph.D., KazNPU named after Abay

ERKAIYM SHARIPOVA

Professor, Ph.D., Osh State University, Kyrgyz Republic

NIGINAKHON SHERMUKHAMEDOVA

Professor, Doctor of Philological Sciences, National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek, Uzbekistan

BAIBA RAMINA

Director of the Academic Information Centre, Latvia

MATTHEW A. ROSENSTEIN

Director of the Center for Global Education and Learning, University of Illinois, PhD, USA

Chief Editor

AIDOS MUKHATAYEV

Director of the Bologna Process and Academic Mobility Center, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Executive editor

AKZHUNIS ARTYKBAY

Chief expert of the Bologna Process and Academic Mobility Center

The owner:

Bologna Process and Academic Mobility Center of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. Certificate No. 15650-Ж of November 5, 2015 on registration, rediscount of periodical printed publication and informational agencies of the Committee for Communication, Informatization and Information of the Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan (primary registration – Certificate No. 13306-Ж of January 25, 2013).

Design, layout and printing:

Public Association «Unity of the Disabled» Republic of Kazakhstan, Astana, st. Zh.Tashenova 21/4
Email: astanaks@mail.ru

The journal is published quarterly in Kazakh, Russian and English languages

* The authors are responsible for the content of the articles

CONTENTS

IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES OF THE BOLOGNA PROCESS

ANN KATHERINE ISAACS.

THE CAHEA AS AN EXAMPLE FOR MACRO-REGIONAL COOPERATION 5

INTRODUCING INNOVATIONS IN LEARNING AND TEACHING

ALEXANDER BASHIROV, TALGAT KHANOV.

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF RESEARCH WORK OF STUDENTS IN UNIVERSITIES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN 9

GULNARA NAURYZBAYEVA.

ORGANIZATION OF A STUDENT'S OWN WORK ON A PHYSICS COURSE IN A TECHNICAL UNIVERSITY 15

ZHAINASH NURZHANOVA, AKMARAL SABITOVA.

THE EFFECT OF USING REFLECTIVE METHOD IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING 21

NAZIRA BAIZHUMANOVA.

FORMATION OF STUDENTS' SELF-ORGANIZATION COMPETENCIES AS THE BASIS OF UNIVERSITY EDUCATION .. 27

DIGITALIZATION OF HIGHER EDUCATION

SOFYA KHARCHENKO, SAYAGUL KURYMBAEVA,

NAZIRA BAIZHUMANOVA.

INNOVATIONS IN EDUCATION. THE USE OF VIDEOCONFERENCING IN THE EDUCATIONAL PROCESS 33

Kaleidoscope of events 40

Information for authors 44

БОЛОН ПРОЦЕСІ ПРИНЦИПТЕРІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

ЭНН КЭТРИН АЙЗЭКС.

ОАЖБК – МАКРОӨНІРЛІК ҮНТІМАҚТАСТЫҚТЫҢ ҮЛГІСІ 5

ОҚУ ЖӘНЕ ОҚЫТУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛАР

А.В. БАШИРОВ, Т.А. ХАНОВ.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖОҒАРЫ ОҚУ
ОРЫНДАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ
ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 9

Г.К. НАУРЫЗБАЕВА.

ТЕХНИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТ ЖАҒДАЙЫНДА ФИЗИКА
КУРСЫ БОЙЫНША СӨЖ ҰЙЫМДАСТЫРУ 15

Ж.Д. НҰРЖАНОВА, А.Т. САБИТОВА.

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА РЕФЛЕКСИЯЛЫҚ ӘДІСТІ
ҚОЛДАНУДЫҢ ӘСЕРІ 21

Н.С. БАЙЖУМАНОВА.

УНИВЕРСИТЕТТЕГІ ОҚЫТУ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ
ӨЗІН-ӨЗІ ҰЙЫМДАСТЫРУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН
ҚАЛЫПТАСТЫРУ 27

ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ

С.С. ХАРЧЕНКО, С.К. КУРЫМБАЕВА, Н.С. БАЙЖУМАНОВА.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР. ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ
БЕЙНЕКОНФЕРЕНЦБАЙЛАНЫСТЫ ПАЙДАЛАНУ 33

Оқиғалар калейдоскопы 40

Авторлардың назарына 44

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Д.Ж. АХМЕД-ЗАКИ

ҚР ҒЖБМ Ғылым комитетінің төрағасы,
профессор, т.ғ.д.

К.Ж. САКЕНОВА

Болон процесі және академиялық ұтқырлық
орталығы директорының орынбасары, х.ғ.к.

А.А. НҰРМАҒАМБЕТОВ

БОЛОН ПРОЦЕСІ ЖӘНЕ АКАДЕМИЯЛЫҚ
ҰТҚЫРЛЫҚ ОРТАЛЫҒЫ ДИРЕКТОРЫНЫҢ
КЕҢЕСШІСІ, САЯСИ Ғ.Д., ПРОФЕССОР

С.М. ӨМІРБАЕВ

Astana IT University Бірінші проректоры, э.ғ.д.,
профессор

А.Д. ЖАКУПОВА

Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университетінің
ғылыми жұмыс және облыспен өзара іс-қимыл
жөніндегі проректоры, ф.ғ.д., профессор

Г.С. ЖЕТЕСОВА

Қарағанды техникалық университетінің бірінші
проректоры, т.ғ.д., профессор

Б.А. ЖЕТПІСБАЕВА

Е.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
стратегиялық даму жөніндегі проректоры, п.ғ.д.,
профессор

З.А. МОВКЕБАЕВА

ЖОО үшін инклюзивті білім беру және
Превентивті суицидология бойынша ресурстық
консультативтік орталықтың директоры, п.ғ. д.,
Абай атындағы ҚазҰПУ

Е.Қ. ШАРИПОВА

Ош мемлекеттік университетінің профессоры,
ф.ғ.д. Қырғыз Республикасы

Н.А. ШЕРМУХАМЕДОВА

Мирзо Улугбек атындағы Өзбекстан Ұлттық
университетінің профессоры, ф.ғ.д. Өзбекстан

БАЙБА РАМИНА

Академиялық ақпарат орталығының
директорлары, Рига қ. (Латвия)

МЭТТ РОЗЕНШТЕЙН

Иллинойс университетінің Ғаламдық білім және
оқыту орталығының директоры, PhD (АҚШ)

Бас редактор

А.А. МҰҚАТАЕВ

Болон процесі және академиялық ұтқырлық
орталығының директоры, п.ғ.д., доцент

Шығарушы редактор

А.Н. АРТЫҚБАЙ

Болон процесі және академиялық ұтқырлық
орталығының бас сарапшысы

Меншік иесі:

ҚР БҒМ «Болон процесі және академиялық
ұтқырлық орталығы» ШЖК РМК

Журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар
және даму министрлігінің Байланыс,
ақпараттандыру және ақпарат комитетінің
Мерзімді баспасөз басылымын, ақпарат агенттік
есепке қою туралы 2015 жылғы 5 қарашадағы
№15650-Ж куәлігімен тіркелген (бастапқы есепке
қою – 2013 жылғы 25 қаңтардағы № 13306-Ж
Куәлігі)

Дизайн, беттеу және басып шығару:

«Мүгедектердің бірлігі» ҚБ,

Қазақстан Республикасы, Астана, көш.
Ж.Тәшенова, 21/4

Email: astanaks@mail.ru

Журнал тоқсан сайын қазақ, орыс және ағылшын
тілдерінде шығарылады

* Мақала мазмұнына авторлар жауапты болады

АХМЕД-ЗАКИ Д.Ж.

Председатель Комитета науки МНВО РК, д.т.н., профессор

САКЕНОВА К.Ж.

Заместитель директора Центра Болонского процесса и академической мобильности, к.х.н.

НУРМАГАМБЕТОВ А.А.

Советник директора Центра Болонского процесса и академической мобильности, д.полит.н., профессор

ОМИРБАЕВ С.М.

Первый проректор Astana IT University, д.э.н., профессор

ЖАКУПОВА А.Д.

Проректор по научной работе и взаимодействию с регионом, д.ф.н., профессор, Кокшетауский университет им.Ш.Уалиханова

ЖЕТЕСОВА Г.С.

Первый проректор, Карагандинский технический университет, д.т.н., профессор

ЖЕТПИСБАЕВА Б.А.

Проректор по стратегическому развитию, д.п.н., профессор, КарУ им. Е.Букетова

МОВКЕБАЕВА З.А.

Директор Ресурсного консультативного центра по инклюзивному образованию для вузов и превентивной суицидологии, д.п.н., КазНПУ им. Абая

ШАРИПОВА Э.К.

Профессор, д.ф.н., Ошский государственный университет, Кыргызская Республика

ШЕРМУХАМЕДОВА Н.А.

Профессор, д.ф.н., Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека, Узбекистан

БАЙБА РАМИНА

Директор Академического информационного центра, Латвия

МЭТТ РОЗЕНШТЕЙН

Директор Центра по Глобальному образованию и обучению, Иллинойский университет, PhD, США

*Главный редактор***МУХАТАЕВ А.А.**

Директор Центра Болонского процесса и академической мобильности, кандидат педагогических наук, доцент

*Выпускающий редактор***АРТЫҚБАЙ А.Н.**

Главный эксперт Центра Болонского процесса и академической мобильности

Собственник:

РГП на ПХВ «Центр Болонского процесса и академической мобильности» МОН РК
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания и информационного агентства в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию РК № 15650-Ж от 05.11.2015 г. (первичная постановка на учет – Свидетельство № 13306-Ж от 25 января 2013 года).

Дизайн, верстка и печать:

ОО «Единство инвалидов»,
Республика Казахстан, г. Астана,
ул. Ж. Ташенова, 21/4
Email: astanaks@mail.ru

Журнал издается ежеквартально на казахском, русском и английском языках

* Ответственность за содержание статей несут авторы

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ПРИНЦИПОВ БОЛОНСКОГО ПРОЦЕССА**ЭНН КЭТРИН АЙЗЭКС.**

ЦАПВО КАК ПРИМЕР МАКРО-РЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА	5
---	---

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИЙ В ОБУЧЕНИЕ И ПРЕПОДАВАНИЕ**БАШИРОВ А.В., ХАНОВ Т.А.**

ОСОБЕННОСТИ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ВУЗАХ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	9
--	---

НАУРЫЗБАЕВА Г.К.

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТА ПО КУРСУ ФИЗИКИ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ	15
--	----

НУРЖАНОВА Ж.Д., САБИТОВА А.Т.

ЭФФЕКТ ОТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕФЛЕКСИВНОГО МЕТОДА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	21
--	----

БАЙЖУМАНОВА Н.С.

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ САМООРГАНИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ КАК ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ	27
---	----

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**ХАРЧЕНКО С.С., КУРЫМБАЕВА С.К., БАЙЖУМАНОВА Н.С.**

ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИДЕОКОНФЕРЕНЦСВЯЗИ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ	33
---	----

Калейдоскоп событий	40
----------------------------------	----

К сведению авторов	44
--------------------------	----

THE CAHEA AS AN EXAMPLE FOR MACRO-REGIONAL COOPERATION

1

ОАЖБК - МАКРОӨІРЛІК ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ ЖАҚСЫ ҮЛГІСІ

ЦАПВО КАК ПРИМЕР МАКРО-РЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

ANN KATHERINE ISAACS

Co-Chair, Bologna Implementation Coordination Group,
Coordination Group on Global Policy Dialogue, BFUG

ЭНН КЭТРИН АЙЗЭК

Болон процесін іске асыру жөніндегі Басқарушы топтың және Жаһандық саясат диалогы бойынша Басқарушы топтың тең төрағасы, BFUG

АЙЗЭК ЭНН КЭТРИН

Сопредседатель Координационной группы по внедрению Болонского процесса и Координационной группы по глобальному политическому диалогу, BFUG

1. The CAHEA, the EHEA and Global Policy Dialogue

The European Higher Education Area is working to strengthen its dialogue with other higher education regions. Dialogue means discussion and sharing of insights between and among various ‘actors’, in this case countries and, particularly, groups of countries. Dialogue does not have to be bilateral, it can involve many voices and -- this is our hope -- to be able to speak to each other and to listen to each other, at a global level.

Many of the issues we face today, in higher education, and more generally in world affairs, can only be addressed looking at the broad picture. At the same time, the particular perspectives and specific insights of each country and each world region are necessary: only these can yield the plurality of understandings necessary to find real life solutions to world issues.

The higher education world is changing rapidly. The pandemic has accelerated changes that were already perceptible, such as an increasing importance of online learning and a rapid expansion of flexible learning paths, bringing

into play educational offers from non-traditional providers. Such changes may bring Universities and Ministries outside their comfort zones, into uncharted territory. In the European Higher Education Area’s **Rome Communiqué** we strove to delineate a vision for higher education in 2030, putting the emphasis on **Inclusion, Innovation and Interconnection**. The Communiqué refers to the rapidly changing context, and asks the Bologna Follow Up Group to verify that its shared tools can be used as they are or adapted to the future reality.

It also asks the Bologna Follow Up Group, through its **Coordination Group on Global Policy Dialogue**, to continue and increase its efforts to create closer, more constant and more meaningful dialogue with other world regions, also but not only in view of organizing the EHEA’s first Global Policy Forum, in Tirana in late spring 2024.

In this effort, certainly the Central Asian Higher Education Area will have an important role.

2. Central Asia and Bologna: a long history

The CAHEA may seem a recent creation, officially founded with the Turkestan Declaration in 2021, but its roots are deep. Central Asia’s interest

in 'Bologna' – a 'Bologna' much younger and smaller than it is today – goes back nearly to Bologna's beginnings. Discussions and orientations on the future of the higher education systems of the Central Asian republics in the 1990s were not dependent on developments in Western Europe. At the time, there were differing aspirations, as some looked to the strong future differentiation of new national systems, notwithstanding, or indeed because of their shared roots in the Soviet system; while others were more sensitive to the need for closer cooperation with other neighboring countries, and looked towards the 'Bologna' space as an example.

From the 1990s, Central Asian higher education entered a lively phase, supported in different ways and encouraged through EU Tempus Offices and projects. For me, personally, this trajectory started in 2003 with an invitation to collaborate with the Tempus Office in Bishkek: an exciting prospect, which led to participating the next year, in 2004, in the conference of Central Asian Rectors in Almaty, with a key-note on the 'Bologna Process', such as it was at that time. There soon followed collaboration with the Kyrgyz Presidency to use Tuning and ECTS tools to create new curricula in Business and Economics, needed to prepare young people for careers in a novel economic context.

Two Tempus Structural Measures projects, Bologna.kg and Bologna.kg2, again using Tuning and Bologna tools to develop new output, competence-based curricula, also led to a first request by the Kyrgyz Ministry to attend to the Bologna Ministerial Conference of 2007 as an observer. The request was not accepted, but the following Bologna Ministerial Conference, held in Louvain-le-Neuve in 2009, was accompanied by the first "Bologna Policy Forum". Bologna began to reach out: fifteen non-European countries were invited, including Kyrgyzstan and Kazakhstan. In the most recent Bologna Policy Forum (Paris 2018), Uzbekistan and Turkmenistan also participated.

3. From the 'Rome Communiqués' (2014–2015) to Turkestan City

TUCAHEA («Tuning Central Asia»), a large scale TEMPUS Structural Measures project -- with 34 CA universities, 8 EU universities and 5 Ministries -- led not only to establishing reference points for new competence-based degree programmes, numerous links between CA and EHEA universities, and to pilot student mobility within the Central Asian region. Many academic partners in all 5 CA countries became HEREs, ministerial advisors, as well as becoming or continuing to be Rectors and professors in their universities. They have had important roles in the subsequent development of the CAHEA and its relations with the EHEA.

At the end of the project, in June 2015 and again in January 2016, Vice-ministers of the 5 countries came to Rome where they developed and signed Communiqués agreeing to work towards a CAHEA for the benefit of their countries and their young people. In the Rome **Communiqués** the future CAHEA was understood to be compatible with but not identical to the EHEA. A CACRS (Central Asian Credit Reference System) was proposed, as was a QF for Central Asia.

With this background, it was a great satisfaction to see closer collaboration develop in the following years, and finally the development and signing of the Turkestan Declaration, a major step forward.

4. And now ...

The level of reciprocal understanding among the CA countries has grown, slowly and surely.

Such processes as 'Bologna' or 'Turkestan' require time and patience: constant effort over time. Short term policies and objectives are not appropriate. In order to build a solid higher education area, long-term care and support are needed. Realistic objectives and gradual steps forward, though, can achieve important results.

The **real challenge** is to build national/regional HE systems where learners can achieve the necessary competences for a satisfying and productive professional and personal life **in their own countries** through programmes that **connect** them and allow them to interact with learners and institutions in other countries, first of all, in those nearby.

The CAHEA is unique in that it forms a 'macro-region' which is working towards being able to dialogue as a whole with other world regions, while it also comprises one country, Kazakhstan, which is a member of the EHEA. This suggests a number of considerations.

From the point of view of the EHEA experience it is very positive that the nascent 'macro-region' has built up an experience of collaboration over a period of nearly 20 years. New steps will certainly be taken in the coming years: student mobility within the region can be an important way forward, though not without its challenges. There may be pressures in different directions, including proposals from and for other groupings of countries.

It is vital to keep higher education on a different plane from day to day, month to month, or even year to year political expediency. Higher education has long and very long term effects, which may be negative or positive. Our children today will become adults in a world which will certainly be different than the one we are familiar with. But we know that we must lay the foundations now for their future, and that of their own children. We must be farsighted, careful and flexible.

The guiding consideration must be the 'quality' in a broad sense – meaning the excellence and the relevance of a higher education system in its own region: certainly 'quality', excellence and relevance are increased by connection with other systems. This was the understanding of those who decided to change their existing systems radically, in order to bring them into contact, at the Sorbonne in 1998, and then at Bologna in 1999. It is the understanding of the signatories of the UNESCO Global Recognition Convention.

5. A unique macro-region, a unique example

The interesting and, for now, unique situation in the world map of Higher Education Areas is the direct linkage between the CAHEA and the 'Bologna Area'. Kazakhstan as a full member of the EHEA has guaranteed to comply with the many parameters of the EHEA: not only the 'Key Commitments' -- the basic structural elements -- but also all the other important facets being developed, including

Learning and Teaching, the 'Social Dimension' and Knowledge Sharing, as well as the Fundamental Values of which Sjur Bergan has spoken.

While the CAHEA is a macro-region working to be able to dialogue as a whole with other world regions, it also comprises one country, Kazakhstan, a full and active member of the EHEA. Does this mean that the CAHEA must also abide by the decisions of the EHEA ministers? Is the CAHEA destined to be a kind of extension of the EHEA? In my view and, I believe, in that of the Coordination Group on Global Policy Dialogue the CAHEA is rather the current stage of a long term process, **its own process**, in which the interaction and connection with 'Bologna' and the EHEA has provided and provides a wealth of positive input and a very welcoming context. How exactly the two levels will be articulated will need to be worked out.

On 24 October 2022 Kazakhstan will formally 'present' the CAHEA to the Coordination Group on Global Policy Dialogue. The CG's general goal is to interact with 'macro-regions' -- areas including a certain number of countries that can present themselves to other areas -- while responding in first of all to the specific needs of their own countries and populations. If they are able to do this, they will be able to interact with other world regions in a relationship of 'dialogue': of transparency and respect

The CAHEA can be a significant example for other higher education areas. Not many will interlock with the EHEA, as the CAHEA does, but it can show ways forward. It can express and promote the **specificity of the culture, the values and higher education systems of its countries** – while implementing structures that facilitate communication within the region and beyond. Much inspiration can come from the EHEA, but the objective must be to fulfill the needs of **the region's young people**, while presenting the CAHEA in a transparent way. The CAHEA will be a fruitful testing ground, a relevant 'place' for the development of global higher education cooperation and true 'quality'.

REFERENCES:

1. See for example the rich material produced during the WHEC2022, the UNESCO World Higher Education Conference, held last May: <https://www.whec2022.org/EN/homepage>
2. http://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf
3. For an overview see <https://whec2022.net/resources/Coordination%20Group%20Global%20Policy%20Dialogue.pdf>
4. See “The Main Achievements of the TEMPUS Programme in Central Asia, 1994-2013: http://publications.europa.eu/resource/cellar/ac6ecbab-0775-4a79-96a4-576f19c53dbc.0002.03/DOC_2
5. <http://www.bolognakg.net/>
6. http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2009_Leuven_Louvain-la-Neuve/19/8/Bologna_Policy_Forum_Statement_29April2009_595198.pdf
7. http://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/36/8/BPFStatement_with_Annex_958368.pdf

- **ANN KATHERINE ISAACS**
Co-Chair,
Bologna Implementation Coordination Group Co-Chair,
Coordination Group on Global Policy Dialogue,
BFUG
E-mail: k.isaacs@unipi.it
- **ЭНН КЭТРИН АЙЗЕКС**
Болон процесін жүзеге асыру жөніндегі басқарушы топтың тең төрағасы
BFUG жаһандық саясат диалогы үйлестіру тобының тең төрағасы
E-mail: k.isaacs@unipi.it
- **АЙЗЭК ЭНН КЭТРИН**
Сопредседатель Координационной группы по внедрению
Болонского процесса
Сопредседатель Координационной группы по глобальному
политическому диалогу,
BFUG
E-mail: k.isaacs@unipi.it

УДК 378.12
ГРНТИ 14.35.09

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

2

ОСОБЕННОСТИ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ НАУЧНО- ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ВУЗАХ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

FEATURES OF THE IMPLEMENTATION OF RESEARCH WORK OF STUDENTS IN UNIVERSITIES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ALEXANDER BASHIROV
Candidate of Technical Sciences,
Republic of Kazakhstan

А.В. БАШИРОВ
Техника ғылымдарының
кандидаты,
Қазақстан Республикасы

БАШИРОВ А.В.
Кандидат технических наук,
Республика Казахстан

TALGAT KHANOV
Doctor of Law, Professor,
Republic of Kazakhstan

Т.А. ХАНОВ
Заң ғылымдарының докторы,
профессор,
Қазақстан Республикасы

ХАНОВ Т.А.
Доктор юридических наук,
профессор,
Республика Казахстан

9

В статье описываются результаты исследования, связанные с получением информации по улучшению состояния в научно-исследовательской работы студентов в высших учебных заведениях Республики Казахстан. Выделены приоритетные закономерности, полученные в результате анкетирования студентов в течении ряда лет. Выдвинуты гипотетические предположения и описаны их предварительные обоснования. Предложены рекомендации по улучшению функционирования и результативности научно-исследовательской работы в высших учебных заведениях Республики Казахстан

Ключевые слова: научно-исследовательская работа студентов, анкетирование, сравнение с эталоном, профессиональные навыки

Мақалада Қазақстан Республикасының жоғары оқу орындарындағы студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысының жағдайын жақсарту бойынша ақпарат алуға байланысты зерттеу нәтижелері сипатталған. Бірнеше жылдар бойы студенттердің сауалнамасы нәтижесінде алынған басым заңдылықтар анықталды. Гипотетикалық болжамдар жасалды және олардың алдын-ала негіздемелері сипатталды. Қазақстан Республикасының Жоғары оқу орындарында ғылыми-зерттеу жұмысының жұмыс істеуі мен нәтижелілігін жақсарту бойынша ұсынымдар ұсынылды.

Түйін сөздер: студенттердің ғылыми-зерттеу жұмысы, сауалнама, эталонмен салыстыру, кәсіби дағдылар

The article describes the results of the study related to obtaining information on improving the state of research work of students in universities of the Republic of Kazakhstan. Priority patterns obtained as a result of a survey of students over a number of years are highlighted. Hypothetical assumptions are put forward and their preliminary justifications are described. Recommendations on improving the functioning and effectiveness of research work in universities of the Republic of Kazakhstan are proposed.

Key words: research work of students, questionnaires, comparison with the standard, professional skills

Авторы статьи являются членами коллектива научно-исследовательского института экономических и правовых исследований (далее НИИ ЭПИ) Карагандинского университета Казпотребсоюза (далее КарУ Казпотребсоюза). Одной из приоритетных задач коллектива НИИ ЭПИ является повышение результативности и уровня научно-исследовательской работы студентов (далее НИРС) КарУ Казпотребсоюза [1].

НИИ ЭПИ функционирует более 10 лет, и сотрудники осуществляли различные организационные мероприятия по улучшению состояния НИРС КарУ Казпотребсоюза. Однако проявляемые инициативы по активизации НИРС в большинстве случаев оказались неэффективными. Подавляющее большинство студентов КарУ Казпотребсоюза не проявляли интереса к научно-исследовательской работе (далее НИР), отношение студентов к НИР было формальным, а результативность можно было оценить как низкую. В ряде исследований была описана сходная проблематика с аналогичными обобщениями [2; 3].

Одной из причин объяснения такой ситуации является изменение традиционных подходов и времени. В настоящее время, молодое поколение формируется в условиях интенсивного развития цифровизации, оперативного получения разнообразной информации, динамичным изменением инновационных технологий и возможностей их использования.

Формирование предрасположенности к научным исследованиям студентов начинает меняться и, в частности, интерес и результативность студенческой науки падает. Это естественно сказывается на формировании квалификационных навыков молодых специалистов, на развитии науки в будущем и развитии страны.

По мнению авторов необходимо серьезное изменение ситуации и для ее стабилизации необходимо провести систематизацию, выявить наиболее характерные закономерности, значимые в современных условиях.

Очевидно, что наиболее простым и эффективным инструментом для выявления насущных проблем, является анкетирование. Сходные задачи по получению необходимой информации с использованием обобщения результатов анкетирования подробно описаны в соответствующей литературе [4; 5].

В течении ряда лет сотрудники НИИ ЭПИ ежегодно организуют проведение анкетирования студентов первого курса КарУ Казпотребсоюза. Нами используется традиционная методика проведения и обработки результатов анкетирования [6]. Обсуждения, рекомендации и результативность проведенного анкетирования по повышению эффективности НИР студентов приведены в соответствующих литературных источниках [1; 6-8]. Результаты и обобщения ограничены рамками отдельно взятого ВУЗа и, в частности, рамками КарУ Казпотребсоюза.

Можно выделить следующие приоритетные закономерности, полученного в результате проведения ежегодного анкетирования:

1) Заинтересованность студентов в НИР связана с интересными научными темами, личностью преподавателя, его компетентностью и степенью собственной увлеченности.

2) Современным молодым людям нужны профессиональные навыки. В каждой специальности существуют свои “секреты мастера” – навыки, приемы, инструментарий, которые приносят максимальный эффект. При этом желательно, чтобы метод решения явно выигрывал по сравнению с другими альтернативами. Авторами были описаны примеры использования таких “секретов” при преподавании технических и юридических специальностей [9; 10].

Следует отметить, что получение и развитие этих навыков не является формализованным. Эти навыки могут быть получены только в результате достаточно длительной научно-практической работы. Часто их приобретение носит эффект неожиданного открытия.

3) Только 6% опрошенных студентов планируют свою работу в области образования и науки. Для нас такой низкий процент оказался неожиданным, однако повторные проведения анкетирования показали такой же количественный показатель. Это убедило нас в отсутствии какой-либо ошибки или неточности.

Вместе с тем последняя из выделенных особенностей нуждается в осмыслении и представляется целесообразным выдвижение гипотетических предположений.

Первое. Если изначально студенты ориентированы разными целями, разным уровнем разным отношением к осуществлению научных исследований, то и осуществление

организации студенческой НИР должно быть для них разным. НИРС в ВУЗе не должна быть единообразна для всех студентов. Целесообразно пересмотреть требования по научно-исследовательской деятельности в ВУЗе к студентам.

У определенной, очень небольшой части студентов, интерес к научно-педагогический является естественным. Эти немногочисленные студенты могут осуществить результативность научно-исследовательской ВУЗа, которая, как известно, характеризуется не количеством написанных статей, а актуальностью, глубиной и компетентностью выполненных исследований. Как правило, выявление и привлечение этих студентов к НИР ВУЗа не представляет проблем. Эти студенты могут быть привлечены к научными исследованиям по грантовым, хоздоговорным и инициативным темам, в том числе, на коммерческой основе.

Второе. Если изначально студенты не ориентированы на деятельности в сфере науки и образования, то привлечение их к научной деятельности заключается в приобретении профессиональных навыков, упомянутых ранее “секретов мастера”. В период обучения студентам предлагается сравнение традиционных методов решения с альтернативными, которые являются более простыми и эффективными. Для студентов освоение и поиск рациональных решений является своеобразным личностным открытием и способствует повышению получаемой квалификации по выбранной специальности [8].

Вне всякого сомнения, это внесет серьезный вклад в студенческую науку ВУЗа.

Третье. Если в рамках отдельно взятого ВУЗа Республики Казахстан лишь очень небольшая часть студентов ориентирована на деятельность в области образования и науки, то и в большинстве ВУЗов Республики Казахстан процент потенциальных работников образования и науки также будет небольшим.

Это предположение нуждается в проверке. По мнению авторов наиболее эффективной проверкой является проведение опроса по этому поводу в большинстве ВУЗов Республике Казахстан и осуществление его обработки.

Вместе с тем, к сожалению, в Республике Казахстан нет описания подобных исследований или, к примеру, мнений экспертов высокого уровня [7; 8].

С этой точки зрения, для осуществления возможной оценки достоверности полученного результата авторы использовали метод сопоставления с эталоном или метод эталонного ранжирования [11]. В качестве эталона используются официальные статистические данные [12].

В Таблице представлена информация о долевом соотношении профессорско-преподавательского состава и студентов в Республике Казахстан.

Таблица
Динамика изменения долевого соотношения профессорско-преподавательского состава и студентов в Республике Казахстан

Временной промежуток	Количественный состав ППС, тыс. человек	Количественный состав студентов, тыс. человек	Долевое соотношение ППС и студентов (%)	Сред. значение
2000/2001	29,6	440,7	6,7	6,7
2001/2002	34,5	514,7	6,7	6,7
2002/2003	37,6	591,0	6,4	6,7
2003/2004	41,0	658,1	6,2	6,7
2005/2006	42,3	747,1	5,7	6,7
2006/2007	43,4	775,8	5,6	6,7
2007/2008	42,8	768,4	5,6	6,7
2008/2009	41,2	717,1	5,7	6,7
2009/2010	37,8	633,8	6,0	6,7
2010/2011	39,2	610,3	6,4	6,7
2011/2012	39,6	620,4	6,4	6,7
2012/2013	40,5	629,5	6,4	6,7
2013/2014	41,2	571,7	7,2	6,7
2014/2015	41,6	527,2	7,9	6,7
2015/2016	40,3	477,4	8,4	6,7
2016/2017	38,1	459,4	8,3	6,7
2017/2018	38,2	477,1	8,0	6,7
2018/2019	38,2	496,2	7,7	6,7
2019/2020	38,3	542,5	7,1	6,7
2020/2021	38,5	604,3	6,4	6,7

На рисунке наглядно представлено изменение долевого соотношения профессорско-преподавательского состава и количества студентов в Республике Казахстан.

Динамика изменения долевого соотношения студентов и преподавателей в РК

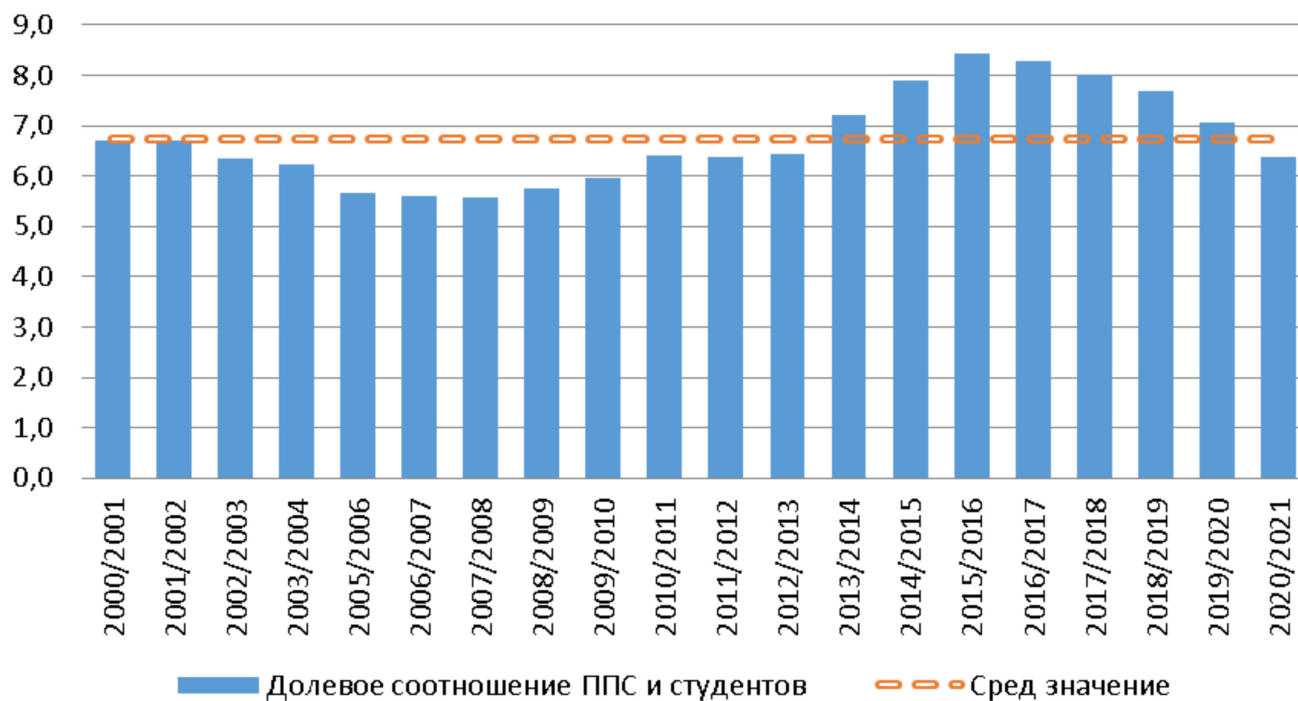

Рис. Динамика изменения долевого соотношения преподавательского состава и студентов в Республике Казахстан

Из Таблицы и Рисунка видно, что среднестатистическое доленое значение совпадает с количеством предпочтений студентов в выборе будущей деятельности в сфере образования и науки. Такое близкое оценочное значение экспериментального и эталонного значения, в первом приближении, подтверждает ранее выдвинутую гипотезу.

Следует отметить, что доленое соотношение научных работников и студентов в Республике Казахстан составляет еще меньшее доленое соотношение (4%).

Авторский коллектив надеется, что опубликованная информация будет востребована в организации научно-исследовательской работы студентов ВУЗов Республики Казахстан.

1. Баширов А.В., Ханов Т.А. Факторы повышения активности научно-исследовательской работы студентов // Современные проблемы науки и образования. 2018. № 4. С. 91.

2. Кочемасова Л.А. Теоретические предпосылки активизации научно-исследовательской деятельности как инновационного регулятора повышения качества профессиональной подготовки студента // Современные проблемы науки и образования. 2015. № 6. С. 381.

3. Арсентьева М.В. Особенности научно-исследовательской работы студентов младших курсов обучения // Известия Тульского государственного университета. Технические науки. 2017. № 11-2. С. 208-210.

4. Каландаришвили З.Н. Научно-исследовательская работа студентов как компонент подготовки специалистов в современном вузе // Международный студенческий научный вестник. – 2015. – № 1. – С. 23-24.

5. Хашхожева Д.А., Паритов А.Ю., Гелястанова М.Т., Махотлова З.А., Суншева Б.М., Аккизов А.Ю. Вовлеченность студентов в научно-исследовательскую работу и ее перспективы как элемента самостоятельной работы студента-магистранта // Современные проблемы науки и образования. – 2017. – № 3. Электронный ресурс. Режим доступа: URL: <http://www.scienceeducation.ru/ru/article/view?id=26488> (дата обращения: 20.07.2022).

6. Ханов Т.А., Баширов А.В. // Научно-исследовательская работа студентов в вузе: причины снижения активности // Современные наукоёмкие технологии. 2021. № 6-1. С. 209-214.

7. Aimagambetov E., Nakipova G., Khanov T., Bashirov A. Research Work of Students as a Factor in the Innovative Development of the University // Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Volume 489. Proceedings of the International Conference Digital Age: Traditions, Modernity and Innovations (ICDATMI 2020). P.121-125.

8. Bashirov A., Khanov T. // The reasons for the low efficiency of students' research work at the university // Труды университета. 2021. № 3 (84). С. 18-24

9. Баширов А.В., Ханов Т.А. Использование надстроек прикладного программного обеспечения в практической подготовке студентов технических специальностей // Тенденции развития науки и образования. 2020. № 62-4. С. 8-10. DOI: 10.18411/lj-06-2020-73

10. Ханов Т.А., Баширов А.В. Подготовка юристов с использованием информационных технологий: проблемы привития практических навыков // Тенденции развития науки и образования. 2020. № 62-17. С. 10-13. DOI: 10.18411/lj-06-2020-380

11. Баширов А.В., Ханов Т.А. Научно-исследовательская работа студентов в вузе: причины снижения активности // Вестник КЭУ: экономика, философия, педагогика, юриспруденция № 2 (61) 2021 С. 69-75.

12. Статистика науки. [Электронный ресурс]. URL: <https://stat.gov.kz/official/industry/24/statistic/6> (дата обращения: 20.05.2022).

1. Bashirov A.V., Hanov T.A. Faktory povysheniya aktivnosti nauchno-issledovatel'skoj raboty studentov // Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya. 2018. № 4. S. 91.

2. Kochemasova L.A. Teoreticheskie predposylki aktivizacii nauchno-issledovatel'skoj dejatel'nosti kak innovacionnogo reguljativa povysheniya kachestva professional'noj podgotovki studenta // Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya. 2015. № 6. S. 381.

3. Arsent'eva M.V. Osobennosti nauchno-issledovatel'skoj raboty studentov mladshih kursov obuchenija // Izvestija Tul'skogo gosudarstvennogo universiteta. Tehnicheskie nauki. 2017. № 11-2. S. 208-210.

4. Kalendarishvili Z.N. Nauchno-issledovatel'skaja rabota studentov kak komponent podgotovki specialistov v sovremennom vuze // Mezhdunarodnyj studencheskij nauchnyj vestnik. – 2015. – № 1. – S. 23-24.

5. Hashhozheva D.A., Paritov A.Ju., Geljastanova M.T., Mahotlova Z.A., Sunsheva B.M., Akkizov A.Ju. Vovlechenost' studentov v nauchno-issledovatel'skuju rabotu i ee perspektivy kak jelementa samostojatel'noj raboty studenta-magistranta // Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya. – 2017. – № 3. Jelektronnyj resurs. Rezhim dostupa: URL: <http://www.scienceeducation.ru/ru/article/view?id=26488> (data obrashhenija: 20.07.2020).

6. Hanov T.A., Bashirov A.V. Nauchno-issledovatel'skaja rabota studentov v vuze: prichiny snizhenija aktivnosti // Sovremennye naukoemkie tehnologii. 2021. № 6-1. S. 209-214.

7. Aimagambetov E., Nakipova G., Khanov T., Bashirov A. Research Work of Students as a Factor in the Innovative Development of the University // Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Volume 489. Proceedings of the International Conference Digital Age: Traditions, Modernity and Innovations (ICDATMI 2020). R.121-125

8. Bashirov A., Khanov T. The reasons for the low efficiency of students' research work at the university // Trudy universiteta. 2021. № 3 (84). S. 18-24

9. Bashirov A.V., Hanov T.A. Ispol'zovanie nadstroek prikladnogo programmnoho obespechenija v prakticheskoj podgotovke studentov tehniceskikh special'nostej // Tendencii razvitija nauki i obrazovaniya. 2020. № 62-4. S. 8-10. DOI: 10.18411/lj-06-2020-73

10. Hanov T.A., Bashirov A.V. Podgotovka juristov s ispol'zovaniem informacionnyh tehnologij: problemy privitija prakticheskih navykov // Tendencii razvitija nauki i obrazovaniya. 2020. № 62-17. S. 10-13. DOI: 10.18411/lj-06-2020-380

11. Bashirov A.V., Hanov T. A. Nauchno-issledovatel'skaja rabota studentov v vuze: prichiny snizhenija aktivnosti Vestnik KJeU: jekonomika, filosofija, pedagogika, jurisprudencija № 2 (61) 2021 c 69-75

12. Statistika nauki. [Jelektronnyj resurs]. URL: <https://stat.gov.kz/official/industry/24/statistic/6> (data obrashhenija: 20.05.2022).

● **ALEXANDER VITALIEVICH BASHIROV**
Candidate of Technical Sciences,
Head of the Laboratory
Karaganda University of Kazpotrebsoyuz
100009, Karaganda, Akademicheskaya str., 9
87756578258
Email: bashirov_av@mail.ru

● **АЛЕКСАНДР ВИТАЛЬЕВИЧ БАШИРОВ**
Техника ғылымдарының кандидаты, з
ертхана басшысы
Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті
100009, Қарағанды қ., Академическая к-сі, 9
87756578258
Email: bashirov_av@mail.ru

● **БАШИРОВ АЛЕКСАНДР ВИТАЛЬЕВИЧ**
Кандидат технических наук,
руководитель лаборатории
Карагандинский университет Казпотребсоюза
100009, г. Караганда, ул. Академическая, 9
87756578258
Email: bashirov_av@mail.ru

● **TALGAT AKHMATZIEVICH KHANOV**
Doctor of Law,
Professor,
Director of the Institute
Karaganda University of Kazpotrebsoyuz
100009, Karaganda, Akademicheskaya str., 9
89503117153
Email: thanov@mail.ru

● **ТАЛҒАТ АХМАТЗИҰЛЫ ХАНОВ**
Заң ғылымдарының докторы,
профессор,
институт директоры
Қазтұтынуодағы Қарағанды университеті
100009, Қарағанды қ., Академическая к-сі, 9
89503117153
Email: thanov@mail.ru

● **ХАНОВ ТАЛҒАТ АХМАТЗИЕВИЧ**
Доктор юридических наук,
профессор,
директор института
Карагандинский университет Казпотребсоюза
100009, г. Караганда, ул. Академическая, 9
89503117153
Email: thanov@mail.ru

МРНТИ 14.01

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТА ПО КУРСУ ФИЗИКИ В ТЕХНИЧЕСКОМ ВУЗЕ

3

ТЕХНИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТ ЖАҒДАЙЫНДА ФИЗИКА КУРСЫ БОЙЫНША СӨЖ ҰЙЫМДАСТЫРУ

ORGANIZATION OF A STUDENT'S OWN WORK ON A PHYSICS COURSE IN A TECHNICAL UNIVERSITY

GULNARA NAURYZBAYEVA
Senior lecturer,
Republic of Kazakhstan

Г.К. НАУРЫЗБАЕВА
Аға оқытушы,
Қазақстан Республикасы

НАУРЫЗБАЕВА Г.К.
Старший преподаватель,
Республика Казахстан

15

В статье излагаются пути улучшения организации самостоятельной работы студентов университета. Инновационное обучение – использование новейших информационных технологий во всем дидактическом комплексе информационного обеспечения предмета. Инновационная модель обучения физике в высшей школе включает методологически структурированную информацию, представленную в виде одного из видов инфосферы – системы взаимосвязанных и взаимообусловленных учебников и других средств образовательной деятельности (модульных программ, электронных лекций, различных методических пособий). В новых условиях увеличения объема и усиления роли самостоятельной работы студентов в учебном процессе студенты получают и осваивают только методическую информацию на соответствующем уровне. Для освоения материала на регулярной основе студенту необходимо работать месяцами, и только квалифицированный преподаватель, знающий психологические особенности процесса обучения и владеющий методикой обучения, поможет сэкономить время студента путем преобразования профессиональных знаний педагогов в образовательные знания.

В работе показаны виды и этапы выполнения аудиторной, внеаудиторной СРС по физике, а также пути повышения эффективности и качества учебного труда студентов.

Ключевые слова: университет, инновационное обучение, самостоятельная работа студента, бакалавр, индивидуальные задания, физика.

Мақалада ЖОО студенттерінің өзіндік жұмысын ұйымдастыруды жетілдіру жолдары көрсетілген. Инновациялық білім беру – пәнді ақпараттық қамтамасыз етудің барлық дидактикалық кешенінде соңғы ақпараттық технологияларды қолдану. Жоғары оқу орындарында физиканы оқытудың инновациялық моделі инфосфера түрлерінің бірі – өзара байланысты оқулықтар жүйесі және оқу қызметінің басқа құралдары (модульдік бағдарламалар, электронды дәрістер, әртүрлі әдістемелік құралдар) түрінде ұсынылған әдістемелік құрылымды ақпаратты қамтиды. Оқу-тәрбие процесінде студенттердің өзіндік жұмыстарының көлемін ұлғайту және рөлін күшейтудің жаңа жағдайында студенттер тиісті деңгейде тек әдістемелік ақпаратты алып, меңгереді. Материалды жүйелі түрде меңгеру үшін студентке айлар бойы жұмыс істеу қажет, оқу процесінің психологиялық ерекшеліктерін білетін және оқыту әдістемесін меңгерген білікті оқытушы ғана мұғалімдердің кәсіби білімін терең білімге айналдыру арқылы студенттің уақытын үнемдеуге көмектеседі.

Жұмыста физикадан аудиториялық, сыныптан тыс СӨЖ орындау түрлері мен кезеңдері, сонымен қатар студенттердің оқу жұмысының тиімділігі мен сапасын арттыру жолдары көрсетілген.

Түйін сөздер: университет, инновациялық білім беру, студенттің өзіндік жұмысы, бакалавриат, жеке тапсырмалар, физика.

The article outlines ways to improve the organization of independent work of university students. Innovative education is the use of the latest information technologies in the entire didactic complex of information support for the subject. The innovative model of teaching physics in higher education includes methodologically structured information presented in the form of one of the types of the infosphere – a system of interrelated and interdependent textbooks and other means of educational activity (modular programs, electronic lectures, various methodological aids). In the new conditions of increasing the volume and strengthening the role of students' independent work in the educational process, students receive and master only methodological information at the appropriate level. To master the material on a regular basis, a student needs to work for months, and only a qualified teacher who knows the psychological characteristics of the learning process and owns the teaching methodology will help save the student's time by transforming the professional knowledge of teachers into educational knowledge.

The paper shows the types and stages of performing classroom, extracurricular IWS in physics, as well as ways to improve the efficiency and quality of students' educational work.

Key words: university, innovative education, student's independent work, bachelor's degree, individual tasks, physics.

ВВЕДЕНИЕ

Современное научно-педагогическое знание позволяет ставить и решать задачи, способствующие повышению качества образовательных услуг в высшей школе. Особенность этой деятельности состоит в том, что её результатом являются специалисты, каждый из которых в идеале является самоорганизующейся и саморазвивающейся личностью, имеющей потребность в знаниях и умениях, необходимых для их осуществления последующей профессиональной деятельности (Aldous H., 2000) [1].

Несмотря на успехи во внедрении новых технологий обучения в образовательный процесс, остаётся ещё много нерешенных задач, связанных с содержательно-методическими аспектами образования и их взаимодействием, и гуманистической направленностью обучения: ориентация на личность студента, возможность выбора индивидуального способа получения знаний с учётом потребностей студента, то есть взаимная адаптация студента и учебной среды (Нечаев В.Д., Вербицкий, А.А., 2010) [2].

В настоящее время данная тема стала более актуальной в связи с необходимостью совершенствования модели обучения физике в соответствии современными условиями, что станет возможным благодаря использованию инновационных методов обучения. Такая модель была создана кафедре космической инженерии Алматинского университета энергетики и связи им. Г. Даукеева (Мажитова Л.Х., Наурызбаева Г.К., 2010) [3].

Первым, и самым важным в инновационном образовании является развитие личностных способностей на основе знаний и самообразования. Это личностно-ориентированное обучение. Основной целью модернизации модели и разработки технологии ее реализации является создание специальной среды обучения со структурной и содержательной целостностью, стимулирующей личностный рост обучающихся и формирующей знания и умения, обеспечивающие выполнение функциональных задач в будущей профессиональной деятельности в выбранном направлении (Байденов В.И., 2005; 2006; Хуторской А.В., 2008;) [4-6].

Цель статьи - обсуждение и развитие современных подходов к организации самостоятельной работы студентов технического вуза при обучении физике. Инновационное обучение призвано обеспечить фундаментальность и достоверность обучения

[Россихин А.В., Измагурова В.Л., 2004] [7]. Фундаментализм основывается, в прежде всего, на целостном взгляде на современную научную картину мира [Вербицкий А.А., 1991; 2006; В.И. Загвязинский, 2008] [8-10].

Методология и методы исследования

Преподавание физики (как и других дисциплин) должно быть фундаментальным в том смысле, что оно должно позволять студенту заниматься дальнейшим самообразованием. Суть фундаментализации заключается не в овладении сложнейшими законами и теориями физики, а в создании системы «понимания», позволяющей студенту найти свои способы обучения, образовательные шаги [Хитрюк В.В., 2014] [11]. Реальность обучения требует учета уровня базовых знаний студента и создания условий для повышения его до необходимого уровня. Для этого требуется гибкая программа курса с минимальным и максимальным количеством материала. При разработке содержания необходимо дать четкое представление о том, насколько будущий инженер-бакалавр должен быть знаком с разными научными идеями и теориями. В контексте вышеизложенного становится понятным, что одной из важнейших задач педагогов является наполнение обучающей среды конкретным предметным содержанием. Не допускается создание какого-либо "сокращённого курса физики". Отбор материала и его структурирование должны осуществляться в соответствии с иерархически выстроенными задачами обучения в единстве его содержания и процессуальных аспектов. То, что сейчас называют самостоятельной работой студента по изучению теоретического материала, является в основном формализмом: студент может самостоятельно прочитать текст, написать формулы, но вряд ли он поймет и научится работать с этим материалом - сделать его "своим".

Качество преподавания предмета, таким образом, отражается в комплексе важных признаков, связанных с удовлетворением потребности студентов в методической структурной учебной информации [Густяхина В.П., 2009; Вербицкий А.А., Калашников В.Г., 2011; 2015] [12-14]. Эффективной формой представления учебной информации по предмету может быть электронная информационная модель, способная в полной мере отражать содержание обучения по конкретному предмету. Эта модель должна включать текст и гипертекст.

структурированный материал для чтения, системных контрольных тестов (для самоконтроля), учебники и методические рекомендации. Массив информации, организованный в виде модели, позволяет студенту легко ориентироваться в учебном материале, быстро находить то, что нужно.

Одним из наиболее трудоемких компонентов модели обучения может быть блок контроля и оценки результатов обучения, коррекции учебной и обучающей деятельности [Лаврентьев Г.В. и др., 2009] [15]. Здесь необходима разработка дополнительных инструментов, позволяющих объективно и неформально оценить уровень сформированности необходимых знаний и умений студентов, адекватность результатов наряду с действующей системой текущих и промежуточных контрольных заданий, тестов.

Так, например, при организации самостоятельной работы студента (СРС) по физике, необходимо ввести активные отношения между студентом и преподавателем. Степень понимания и усвоения материала определяется только диалогом, который нужен студенту. Студент должен научиться «рассказывать» материал, доказывать, отстаивать свою позицию.

Между тем, аудиторная самостоятельная работа выполняется студентами на лекционных, семинарских и лабораторных занятиях, и, следовательно, учитывая все ее формы, цели, отбирая учебную и научную информацию, продумывая роль студента в этом процессе и свое участие в нем, преподаватель заранее должен выстроить систему самостоятельной работы. Типы и этапы СРС по физике приведены на рисунке 1.

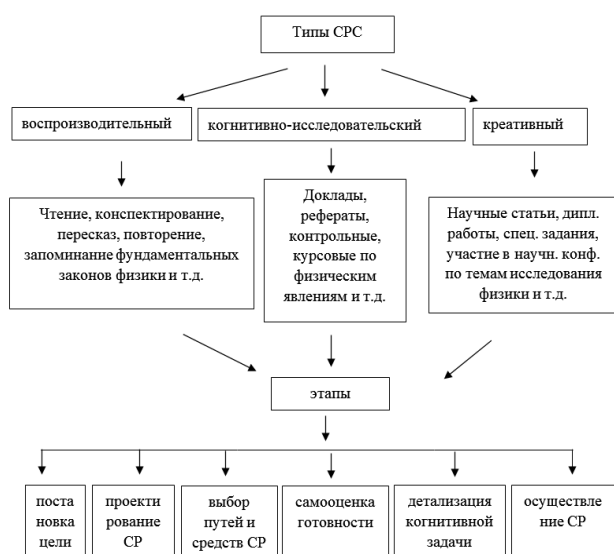

Рисунок 1 – Виды и этапы самостоятельной работы по физике

Вместе с тем, внеаудиторная СРС по курсу физики включает (рисунок 2):

- а) самостоятельное изучение отдельных тем теоретического материала;
- б) самостоятельное выполнение индивидуальных заданий (расчетно-графических работ);
- в) выполнение, по желанию, творческих заданий научно-исследовательской работы студента (НИРС).

Повышение эффективности и качества учебного труда студентов предполагает:

- а) разработку необходимого информационно-методического обеспечения;
- б) обеспечения консультационной помощью преподавателя, а также контроль успешности выполнения заданий (Мажитова Л.Х., Наурызбаева Г.К., 2014) [16].

Рисунок 2 – Осуществление внеаудиторной СРС по физике

Результаты и дискуссия

Разработанное информационно-методическое обеспечение включает руководство по курсу физики (по направлениям изучения), содержащее информацию по темам каждого практического и лабораторного занятия; варианты заданий расчетно-графических работ (РГР); рекомендуемых тем для самостоятельного изучения; вопросы промежуточного и итогового контроля.

При разработке заданий были заданы критерии полноты, всесторонности и системности, то есть по своему содержанию задания должны охватывать весь учебный материал, а по своему характеру – соответствовать различным уровням учебно-познавательной деятельности.

Кроме того, дифференциация самостоятельной работы основана на выделении дидактических целей обучения, и осуществляется посредством разработки системы индивидуальных учебных заданий (Martin L., 2013; Вербицкий А. А., 2010; 2017) [17-19].

В процессе защиты РГР особое внимание уделяется овладению методами решения на основе широкого обобщения, когда каждая задача решается как типовая. Студенты учатся выделять ключевые элементы теории и опираться на них при выработке мысленного представления заданной физической ситуации, использовать метод аналогий. Устное собеседование в процессе защиты РГР нацелено на выработку у студентов системно-организованного знания, элементы которого отчётливо выделены, а их взаимосвязи осознаны, многовариантности и гибкости, то есть, умения видеть несколько способов решения данной задачи и находить решение при изменении отдельных элементов её условия.

НИРС на кафедре физики включает участие в олимпиаде, студенческой научной конференции, в рамках которой проводится конкурс на лучшую работу, и участие в разработке проектов, имеющих практический выход в учебный процесс. Для студентов организуются специальные занятия (семинары) по решению нестандартных задач. Решение нестандартных задач, содержание которых зачастую охватывает несколько разделов дисциплины, требует от студентов ясного понимания основных законов, владения математическими методами, подлинно творческого умения применять их для объяснения физических явлений. Оно побуждает студентов к более глубокому изучению фундаментальной дисциплины, развивает изобретательность, расширяет арсенал средств, которые необходимы для продуктивного решения инженерных задач.

Другое направление связано с творческим поиском и переработкой информации при подготовке рефератов и докладов на конференцию. Нами разработано положение, в котором изложены требования к содержанию и оформлению работ, критерии их оценки в условиях конкурса. Ежегодно составляется примерный список тем, охватывающий как фундаментальные вопросы научной картины мира (современные космологические модели, общая теория пространства и синергетика), так и вопросы технического применения физических открытий во времени, отраслях энергетики и телекоммуникаций. В частности, наших студентов привлекают следующие темы: физические основы оптико-волоконной связи, применение лазеров, шумовая температура и радиотехнические методы измерения температур, радиоастрономические методы исследования космических объектов, проблемы и перспективы атомной энергетики,

возобновляемые источники энергии. Иногда тему предлагают сами студенты, обнаружив заинтересовавшие их сведения в ресурсах глобальной сети. Как правило, такие темы касаются новейших перспективных научно-технических разработок, к примеру - нанотехнологий. При этом у студентов развивается умение составить план выступления, четко и ясно изложить основное содержание, отстаивать свою точку зрения при обсуждении проблемы. Интерес и стремление быть в курсе наиболее значимых новейших достижений в научно-технической сфере отличает творчески активных студентов - будущих инженеров и выступает одним из факторов, способствующих развитию их профессионального мышления.

Таким образом, методическая работа кафедры, основанная на научном подходе к обучению физики во втузе, позволила разработать содержательную и процессуальную стороны СРС, представляющую часть единой информационно-методической системы, обеспечивающей готовность преподавателей деятельности в условиях университета.

Заключение

Мы остановились лишь на некоторых аспектах совершенствования модели подготовки будущих бакалавров, что, вероятно, не решает полностью проблему кредитной технологии в университетском образовании. Поиски в этом направлении будут продолжены, в частности, в дальнейшем считаем целесообразным перейти к разработке комплексных индивидуальных задач на основе междисциплинарных связей. Например, комплексные задачи по физике и математике, которые позволяют студентам усвоить материал по обеим дисциплинам одновременно. Такие задания экономят время студента и позволяют ему приобрести практические знания.

Как видно из вышеизложенного, при модернизации модели обучения физике речь идет о совершенствовании двух основных компонентов этой модели - содержательного и процессуального в их единстве и взаимодействии с учетом инновационных процессов в современных вузах. Современные научно-педагогические знания позволяют ставить и решать такие задачи. Что же касается педагогических новаций как процесса творческой деятельности, то она ведет к повышению профессионализма педагогов, как следствие, повышению качества подготовки студентов.

1. Aldous H. Education and business: partners in building human capital, in Human Capital and Corporate Regulation // Institute of Chartered Accountants. A. Carey, N. Sleight-Johnson. London: Education Press, 2000.

2. Нечаев В.Д., Вербицкий, А.А. Через контекст – к модулям: опыт МГГУ им. М.А. Шолохова / В.Д. Нечаев, А.А. Вербицкий // Высшее образование в России. – 2010. – №6. – С. 3-11.

3. Мажитова Л.Х., Наурызбаева Г.К. К проблеме формирования профессионально-ориентированных компетенций студентов бакалавриата технического вуза // Материалы III Республиканской научно-практической конференции. – Алматы, 2010. – С. 74-76.

4. Байденко В.И. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (методологические и методические вопросы): Методическое пособие / В.И. Байденко – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2005. – 114 с.

5. Хуторской, А.В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций [Электронный ресурс] – Интернет-журнал «Эйдос» Режим доступа: <http://eidos/journal/2005/1212.html>

6. Болонский процесс: поиск общности европейских систем высшего образования (проект TUNING) / Под науч. ред. д-ра пед. наук, проф. В.И. Байденко. – М., 2006. – 211 с.

7. Россихин А.В., Измагурова В.Л. Личность в измененных состояниях сознания: в психоанализе и психотерапии. М.: Смысл, 2004. 544 с.

8. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход // Метод. пособие. – Высш. шк.. – 1991. – С. 207

9. Вербицкий А. А. Контекстное обучение в компетентностном подходе // Высшее образование в России. – 2006. – №11. – С.39-46.

10. Педагогический словарь: учебное пособие для студентов высших учебных заведений/ [В.И. Загвязинский, А.Ф. Закирова, Т.А. Строчкова и др.]; под ред. В.И. Загвязинского, А.Ф. Закировой. М.: Изд. центр «Академия», 2008. 352 с.

1. Aldous H. (2000) Education and business: partners in building human capital, in Human Capital and Corporate Regulation // Institute of Chartered Accountants / A. Carey, N. Sleight-Johnson. London: Education Press.

2. Nechaev, V.D., Verbitsky, A.A. (2010) Cherez kontekst – k modulyam: opyt MGGU im. M.A. Sholokhova. Higher education in Russia. [Through context - to modules: the experience of the Moscow state University. M. A. Sholokhova / V. D. Nechaev, A. A. Verbitsky // Higher education in Russia] 6, 3-11 pp. (in Russian)

3. Mazhitova L.H., Nauryzbayeva G.K. (2010) On the problem of the formation of professionally-oriented competencies of undergraduate students of a technical college // Materials of the III Republican Scientific Practical Conference. pp. 74-76.

4. Baidenko, V.I. (2005) Kompetentnostnyy podkhod k proyektirovaniyu gosudarstvennykh obrazovatelnykh standartov vysshogo professional'nogo obrazovaniya (metodologicheskiye i metodicheskiye voprosy): Metodicheskoe posobie / V.I. Baidenko – M.: Issledovatel'skii centre problem kachestva podgotovki specialistov, M.: Issledovatel'skii centre problem kachestva podgotovki specialistov. [Competence-based approach to the design of state educational standards of higher professional education (methodological and methodological issues): Methodical manual / V. I. Baydenko – M.: Research center for quality problems of training.], 114 p. (in Russian)

5. Khutorskoy, A.V. (2005) Tekhnologiya proyektirovaniya klyuchevykh i predmetnykh kompetentsiy. Retrieved from: Eidos Online Journal Access mode: <http://eidos/journal/2005/1212.html> [Technology of design of key and subject competences [Electronic resource] - Internet journal "Eidos" access Mode: <http://eidos/journal/2005/1212.html> (in Russian).

6. Bologna process: the search for a common European higher education systems (project TUNING) (2006). Pod nauch. red. prof. V.I. Baidenko. M., 211 p. [Bologna process: search for commonality of European higher education systems (TUNING project) / edited by dr. ped. s., prof. V.I. Baidenko] (in Russian)

7. Rossikhin, A.V., Izmagurova V.L. (2004) Lichnost v izmenennykh sostoyaniyakh soznaniya: v psikhooanalize i psikhoterapii. M.: Smysl, [Personality in altered States of consciousness: in psychoanalysis and psychotherapy. M.: Meaning], 554 p.

8. Verbitsky, A.A. (1991) Aktivnoye obucheniye v vysshey shkole: kontekstnyy podkhod. Method. guide. – Vyschaya shkola. p. 207 [Active learning in higher education: a contextual approach // Methodical manual. – Higher school.] (in Russian)

9. Verbitsky, A. A. (2006) Kontekstnoye obucheniye v kompetentnostnom podkhode. Vysshayu shkola v Rossii, №11, 39-46 pp. [Contextual learning in the competence approach // Higher education in Russia. Higher education in Russia.] (in Russian).

10. Pedagogicheskiy slovar: uchebnoye posobie dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedenii (2008) pod red. V.I. Zagvyazinsky, A.F. Zakirova, T.A. Strokova et al. M.: Publishing Center "Academiya", [Pedagogical dictionary: textbook for students of higher educational institutions/ [V. I. Zagvyazinsky, A. F. Zakirova, T. A. Strokova, etc.]; edited by V. I. Zagvyazinsky, A. F. Zakirova. Moscow: Ed. center "Academy".] 352 p. (in Russian).

11. Хитрюк В.В. Профессиональное образование, 2014, №9, с.127-130.

12. Густяхина В.П. Контекстный подход в профессиональной подготовке будущих учителей // Современные проблемы науки и образования. М., 2009. №2. С.57-60.

13. Вербицкий А.А., Калашников В.Г. Контекст как психологическая категория // Вопросы психологии. 2011. № 6. С. 3-15, стр. 9.

14. Вербицкий А.А., Калашников В.Г. Понятие «контекст» в категориальном строе психологической науки // Педагогика и психология образования. 2015. № 4. С. 90-99.

15. Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.Б., Неудахина Н.А. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов: учебное пособие. Ч.2. Барнаул: Изд-во АГУ, 2009. С.18-28.

16. Мажитова Л.Х., Наурызбаева Г.К. Информационно-деятельностное обучение как основа организации самостоятельной работы студентов // Вестник АУЭС. – 2014. – №3. – С.14-22.

17. Martin L. Developing entrepreneurial competencies—an action-based approach and classification in education. Licentiate Thesis, ISSN: 1654-9732. Report number L2013:070. © Martin Lackéus. 2013.

18. Вербицкий А. А. Категория “контекст” в психологии и педагогике: монография / А. А. Вербицкий, В. Г. Калашников. – М.: Логос, 2010. – 300 с.

19. Вербицкий А.А. Теория и технологии контекстного образования. –М.: Московский педагогический государственный университет, 2017. – 268с.

11. Khitryuk, V.V. (2014) Professionalnoye obrazovaniye, [Professional education] № 9, 127-130 pp. (in Russian).

12. Gustyakhina, V.P. (2009) Kontekstnyy podkhod v professional'noy podgotovke budushchikh uchiteley. Modern problems of science and education. M., [Contextual approach in professional training of future teachers // Modern problems of science and education. M.] № 2, 57-60 pp. (in Russian).

13. Verbitsky, A.A., Kalashnikov, V.G. (2011) Kontekst kak psikhologicheskaya kategoriya. Psychology Issues. [Context as a psychological category // Questions of psychology.] № 6, p. 9 (in Russian).

14. Verbitsky, A.A., Kalashnikov V.G. (2015) Ponyatiye «kontekst» v kategorialnom stroye psikhologicheskoy nauki. Pedagogy and Psychology of Education, [The concept of “context” in the categorical structure of psychological science // Pedagogy and psychology of education] №4, 90-99 pp. (in Russian).

15. Lavrentiev G.V., Lavrentieva, N.B., Neudakhina, N.A. (2009) Innovatsionnyye obuchayushchiye tekhnologii v professionalnoy podgotovke spetsialistov: an educational manual. Part 2. Barnaul: Publishing house of ASU, 18-28 pp. (in Russian).

16. Mazhitova L.H., Naurzybayeva G.K. (2014) Information-activity training as a basis for organizing independent work of students // Vestnik AUPET. – Almaty, – no.3. pp.14-22.

17. Martin L. (2013) Developing entrepreneurial competencies—an action-based approach and classification in education. Licentiate Thesis, ISSN: 1654-9732. Report number L2013:070. © Martin Lackéus.

18. Verbitsky A. A. (2010) Kategoriya “kontekst” v psikhologii i pedagogike: monograph. M.: Logos, 300 p. (in Russian).

19. Verbitsky A.A. (2017) Teoriya i tekhnologii kontekstnogo obrazovaniya. – М. Moskovskii pedagogicheskii gosudarstvennyi universitet [Theory and technologies of contextual education. – Moscow: Moscow pedagogical state University] 268 p. (in Russian).

GULNARA NAURYZBAYEVA

Senior Lecturer

NJSC "AUPET named Gumarbek Daukeev",
050000, Almaty, Baytursynov street, 126/1

Email: N.G.K@mail.ru

Г.Қ. НАУРЫЗБАЕВА

Аға оқытушы

КЕАҚ «Ғұмабек Даукеев атындағы Алматы энергетика және байланыс университеті»,
050000, Алматы, Байтурсынов көш, 126/1

Email: N.G.K@mail.ru

НАУРЫЗБАЕВА Г.К.

Старший преподаватель

НАО «Алматинский университет энергетика и связи имени Гумарбека Даукеева»,
050000, г.Алматы, Байтурсынова, 126/1

Email: N.G.K@mail.ru

УДК. 372.881.1
ГРНТИ 16.01.45

THE EFFECT OF USING REFLECTIVE METHOD IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

4

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА РЕФЛЕКСИЯЛЫҚ ӘДІСТІ ҚОЛДАНУДЫҢ ӘСЕРІ

ЭФФЕКТ ОТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РЕФЛЕКСИВНОГО МЕТОДА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

ZHAINASH NURZHANOVA
Candidate of pedagogical sciences,
acting associate professor,
Republic of Kazakhstan

Ж.Д. НҰРЖАНОВА
Педагогика ғылымдарының кандидаты,
доцент,
Қазақстан Республикасы

НУРЖАНОВА Ж.Д.
Кандидат педагогических наук,
доцент,
Республика Казахстан

AKMARAL SABITOVA
Master's degree student,
Republic of Kazakhstan

А.Т. САБИТОВА
Магистрант,
Қазақстан Республикасы

САБИТОВА А.Т.
Магистрант,
Республика Казахстан

The article is devoted to the issue: the use of the reflective method in teaching a foreign language. It is known that teaching foreign language has different types of effective methods and one of them is reflective method. This study advances our understanding of language teaching and reflective method. This study is to analyse the reflective method in the linguistic and discursive behaviour of foreign language students in the process of developing the ability to oral and written foreign language communication. The authors emphasize that it is reflection that helps in assessing students and develops such skills as self-assessment, mutual assessment and interest in the language being studied. Reflection techniques help not only to obtain ready-made information, but also to compare new information with previous materials. Lessons where the reflective method is used are remembered by the students and give a good result. This article gives a complete concept of reflection, as well as types of reflection. Students, by reflecting on their actions in the lesson, will be able not only to find out the gaps in their knowledge, but also to answer the question why it was difficult to work and what skills they need to develop. This article is intended for students, teachers.

Key words: reflection, foreign language teaching, questions, method, communication

Бұл мақала шет тілін оқытуда рефлексиялық әдісті қолдану мәселесіне арналған. Шет тілін оқытудың әр түрлі тиімді әдістері болатыны және оның бірі рефлексиялық әдіс екені белгілі. Бұл зерттеу оқытуда рефлексиялық әдісті қолдану қажеттілігі туралы түсінігімізді кеңейтеді. Бұл зерттеу шет тілі студенттерінің ауызша және жазбаша шет тілінде қарым-қатынас жасау қабілетін дамыту процесінде лингвистикалық және дискурсивті мінез-құлықтағы рефлексиялық әдісті талдауға бағытталған. Авторлар бұл рефлексия оқушыларды бағалауға көмектесетінін және өзін-өзі бағалау, өзара бағалау және оқытылатын тілге қызығушылық сияқты дағдыларды дамытатынын атап көрсетеді. Рефлексия әдістері дайын ақпаратты алуға ғана емес, жаңа ақпаратты бұрынғы материалдармен салыстыруға көмектеседі. Рефлексиялық әдіс қолданылған сабақтар оқушылардың есінде қалып, жақсы нәтиже береді. Бұл мақалада рефлексияның толық түсінігі, сондай-ақ рефлексия түрлері берілген. Оқушылар сабақта өз іс-әрекетіне ой жүгірте отырып, біліміндегі олқылықтарды анықтап қана қоймай, жұмыс істеу неге қиын болды, қандай дағдыларды дамыту керек деген сұрақтарға жауап береді. Бұл мақала студенттерге, мұғалімдерге арналған.

Түйін сөздер: Рефлексия, шет тілін оқыту, сұрақтар, әдіс, қарым-қатынас

Данная статья посвящена вопросу: использования рефлексивного метода при обучении иностранному языку. Известно, что обучение иностранному языку имеет разные эффективные методы и одним из них является рефлексивный метод. Это исследование расширяет наше понимание о необходимости использования рефлексивного метода при обучении. Данное исследование направлено на анализ рефлексивного метода в языковом и дискурсивном поведении иноязычных студентов в процессе развития способности к устному и письменному иноязычному общению. Авторы подчеркивают, что именно рефлексия помогает при оценивании обучающихся и развивает такие навыки как самооценивание, взаимооценивание и интерес к изучаемому языку. Приемы рефлексии помогают не только получать готовую информацию но и сопоставлять новую информацию с предыдущими материалами. Уроки, где используется рефлексивный метод запоминаются обучающимся и дают хороший результат. В данной статье дается полное понятие рефлексии, а так же виды рефлексии. Обучающиеся делая рефлексии своих действия на уроке сможет не только выявить пробелы своих знания, но и ответить на вопрос почему было сложно работать и какие навыки необходимо развить у себя. Данная статья предназначена для студентов, преподавателей.

Ключевые слова: Рефлексия, обучение иностранному языку, вопросы, метод, общение.

Introduction.

Reflection means, to majority of the authorities/educationists, an active, persistent and careful consideration of beliefs or supposed form of knowledge. Language teaching is more than a subject; it is complex of traditions, culture, practices and, to a great extent, communication. Language can best be taught in situations and a social setting. Reflective teaching is the driving force to innovate for better learning solutions on the part of teachers. Modern generation is tech-savvy and open-minded, apart from being fully aware of rights as human beings and behaviourally interactive; the students do no longer form a dumb class – interaction and higher expectation from the teaching community is basic to education in a classroom setting, almost in all countries. A teacher has to be updated and communicative and given to openness– encouraging students to ask questions or raise queries to clear doubts. A reflective teacher identifies classroom problems, invites peer participation in evolving viable/feasible solutions and experiments with new ideas. While such a teacher develops by personal experience and attains proficiency through innovation and creativity, the students get inspired and actively involved in the learning process. Reflective thinking, on the part of a teacher, can be described as a recursive cycle of teacher-learning that includes using knowledge as a source of reflective observation, concrete experience, abstract conceptualization, and active experimentation. Reflective thinking and action are continuous and never ending. [1]

In teacher education and teacher development programs, reflection is usually seen as a way of thinking or reacting against some confusions or problematic situations in the classroom limiting the scope or interpretation of reflection to teaching act or performance in the classroom (Clift et al., 1990; Gipe and Richards, 1992; Gore, 1987). Obviously, more guidance is needed by preservice teachers in learning to reflect on their instructional performances and decision-making processes (Nagro et al., 2017).[2]

Methods.

The concept of "reflection" (from Lat. Reflexio – turning back) means the ability of a person to be aware and cognizant of any of his own activities. In a broad practical sense, reflection is seen as a person's ability to self-analyse, comprehend and rethink his relationship with the outside world and is a necessary component of a developed intelligence. [5]

For both teachers and learners' reflection is clearly purposeful because it aims at a conclusion. The purpose of reflecting is to untangle a problem or to make more sense of a puzzling situation; reflection involves working towards a better understanding of the problem and ways of solving it. Reflection enables a learner not only to recall information but to think about the information unit. The learner can, on reflection unravel some difficult new information or /and alternatively realise the importance of new information learnt. He can make links between new and old information while reflecting, he can compare how different teachers have imparted or dissemination the same information; he can come to some conclusions of what is difficult for him and why. He can determine what he has learnt or not mastered. As for the teacher reflection enables him to look back and analyse why what he has disseminated has not been understood or why he was not able to complete the syllabus.[3]

Regardless of the ways in which the various areas of language teaching are specified– reading, writing, listening, and speaking skills, interpersonal, interpretive, presentational modes; communication, cultures, comparisons, connections, and communities goal, each area merits greater intention in novice teacher preparation. However, the focus of attention here solely on the method for encouraging a reflective approach to the teaching of grammar preference to past learning experiences is problematic in that, as Blyte notes, Many foreign language teachers hold traditional beliefs about explicit grammar instruction that is no longer supported by current research in linguistics and second language acquisition.[4]

All language teachers have theories, both 'official' theories we learn in teacher education courses and 'unofficial' theories we gain with teaching experience. However, not all teachers may be fully aware of these theories, and especially their 'unofficial' theories that are sometimes called 'theories-in-use'. Reflections at this stage/level in the framework include considering all aspects of a teacher's planning (e.g. forward, central, and backward planning—see below) and the different activities and methods teachers choose (or may want to choose) as they attempt to put theory into practice. As they reflect on their approaches and methods at this level, teachers will also reflect on the specific teaching techniques they choose to use (or may want to choose) in their lessons and if these are (or should be) consistent with their approaches and methods they have chosen or will choose. In order to reflect on these, they will need to describe specific classroom techniques, activities, and routines that they are using or intend to use when carrying out their lessons. Another means of accessing our theory is to explore and examine critical incidents (any unplanned or unanticipated event that occurs during a classroom lesson and is clearly remembered) because they can be a guide to a teacher's theory building. In order to access reflections on theory, teachers can reflect on all aspects of lesson planning such as setting lesson objectives, implementing and assessing the lesson, as well as consciously reflecting on the functional roles they and their students perform or should perform during the lesson. In order to access theory at this stage or level of the framework, teachers are encouraged to reflect on their theoretical orientation to planning from among three main theoretical approaches: forward planning (teachers identify the content of the lesson first and then teaching methods that will be used to teach the content), central planning (teachers decide on teaching methods before choosing the content of lesson), and backward planning (teachers decide on their desired lesson outcomes first and then decisions about lesson activities). Another means of accessing our theory is to explore and examine critical incidents.[6]

Reflective practice is simply creating a habit, structure, or routine around examining experience. Reflection or "critical reflection, refers to an activity or process in which an experience is recalled, considered, and evaluated, usually in relation to a broader purpose. The other resource also states that Reflection is process that may be applied in puzzling situations to help the learner make better sense of the information at hand, and to enable the teacher to guide and direct learning appropriate ways. Based on Jenny Moon: Reflection is a form of mental processing that we use to fulfil a purpose or to achieve to anticipated outcome. It is applied to gain a better understanding of relatively complicated or unstructured ideas and is largely based on the reprocessing of knowledge, understanding and possibly, emotions that we already possess. It means that Reflection is the process of applying to fulfil the purpose of gaining insight in knowledge. Based on Stickle & Waltman the application of teacher reflection is simply activities that aid in "paying attention". Reviewing the entry either with peers or in supervision in terms of what happened and what was learned. Reflective discussions encourage students to think and talk about what they have observed, heard or read. The teacher or student initiates the discussion by asking a question that requires students to reflect upon and interpret films, experiences, read or recorded stories, or illustrations. As students question and recreate information and events in a film or story, they clarify their thoughts and feelings. The questions posed should encourage students to relate story content to life experiences and to other stories. These questions will elicit personal interpretations and feelings. Interpretations will vary, but such variances demonstrate that differences of opinion are valuable.

a. Reflective Discussion is reviewing the entry either with peers of what happened and what was learned

b. Reflective discussions encourage students to think and talk about what they have observed, heard or read

c. The teacher or student initiates the discussion by asking a question that requires students to reflect about what they observed

d. As students question and recreate information and they clarify their thoughts and feelings

e. These questions will elicit personal interpretations and feelings. [7]

Reflection, and reflective practice, plays a pivotal role in teacher learning and professional development (Cirocki & Farrell, 2017a, 2017b; Girocki, Madyarov, & Baecher, in press; Farrell, 2015; Widodo, 2018; Widodo & Ferdiansyah, 2018) because it gives teachers the opportunity to self-assess their teaching knowledge (e.g., beliefs, perceptions, assumptions) and practice, as well as share thinking and practices in informal groups or well-established communities of practice (Curtis, Lebo, Cividanes, & Carter, 2013; Farrell, 2013a). Reflective practice, documented in recent research (e.g., Farrell, 2018), has been operationalised in different ways, including learning through and from experience, evidence-based observations and examination of critical incidents (Akbari, 2007; Arslan, 2019; Farrell, 2013b; Widodo, 2018). Regardless of the different approaches, it can be defined as thinking about classroom events, experiences or critical incidents, before, during and after their occurrence, in ways that allow for deep introspection and evaluation. From an ecological perspective, reflective practice embraces three levels: surface reflection, pedagogical reflection and critical reflection (Larrivee, 2008a). With surface reflection, teachers emphasise technical methods to achieve specific goals (e.g., Shall we do it again and in a better way?). Pedagogical reflection involves reflecting on instructional theories and approaches, and connections between theory and practice; teachers aspire to achieve consistency between espoused theory (i.e., what teachers say, believe and value) and theory-in-use (i.e., what teachers actually do in the classroom). Critical reflection involves teachers reflecting on the moral and ethical implications of their classroom practices on students and themselves as lifelong learners (Farrell, 2015). It involves an in-depth examination of both personal and professional

belief systems as well as educational practices (Crandall & Christison, 2016). It is therefore important to view teacher critical reflection as a self-dialogue that not only allows practitioners to question, evaluate and problematise their teaching beliefs, knowledge and practices, but also leads to their transformation or reconstruction. Critical reflection is therefore a systematic and cyclical process that includes self-observation, self-awareness and self-evaluation, all of which aid the (re)construction of professional knowledge (Farrell, 2007; Widodo & Ferdiansyah, 2018). [8]

Results.

Reflective practice is becoming a dominant paradigm in ESL/EFL teacher education programs worldwide. Pennington (1992: 47) defines reflective teaching as "deliberating on experience. She further proposes a reflective development orientation as "a means for (1) improving classroom processes and outcomes, and (2) developing confidences, self-motivated teachers and learners." The focus here is on analysis, feedback, and adaptation as an ongoing and recursive. One way to combat a modification of language teaching is to promote and encourage the practice of reflective teaching. According to Schon (1983) "when someone reflects-in-action, he becomes a researcher in the practice context. He is not dependent on the categories of established memory and technique, but construct the model of teacher preparation, and teacher education stresses that teaching professionals should be reflective practitioner (Blyth, 1997: 50-66 Jordanian, 2009: 43- 59, Kingingers, 1995: 123-144).[4]

Meanwhile, reflective practice is very supportive in improving a teacher's professionalism in teaching. This is explained by Sicora: "Reflective practice is very relevant in providing better professional services of primary importance the development of adequate expertise through systematic and structured reflection is of primary importance." From the theory that people do not learn from their mistakes but from their reflections on their mistakes. In fact the process of reflection is made up of continuous and consistent internal dialogue.[7]

Discussion and conclusion.

All in all, reflection is important in learning to teach. It is documented as a catalyst in foreign language students' and teachers' professional growth. The assertion that a professional reflective teacher is an agent in meaningful learning by the students is accepted without reservation or contradiction (uncontroverted). We can say that a teacher's reflective experience is like an interaction, or a dialogue with a cognitive „self". It is an inner language, or an individual's internal voice; it guides in evaluating, determining, and analysing connections between knowledge and the events of teaching experience (classroom situations and problems). Further, a teacher's reflective way of thinking and learning has a symbiotic relationship with his/her behaviour and instruction in the classroom. The teacher's reflection encourages his/her personal and professional growth and motivation. Only those pre-service teachers who had developed a strong sense of personal identity connected to professional identity were able to successfully transition into teaching; they experienced no difficulty as they had committed to themselves to be successful. When we talk of learning of language (English language learning included) and, in fact, all types of learning, we see that there are certain criteria that have been identified for meaningful learning. Firstly, the language used in communication must be absorbed and should make sense to the participant. Secondly, the choice must be freely made to incorporate new concepts in a non-arbitrary, non-verbatim fashion. Thirdly, the individual must possess a framework of concepts to anchor the new knowledge. We can call it as uniqueness in the teacher and that is his/her asset. Concluding, we can say that no two individuals can share an exact perspective, or become equally aware, and also be able to/capable of reflecting in exactly the same manner; the reason being that each has different degree of uniqueness and variability in cognition,

which constitutes a unique identity. Further, there can be no absolute dictum about the process of reflection; it is a personalized process for each human being. Allah the Almighty has created each individual unique: so, each person experiences reflection uniquely, shaped by individual ability, knowledge, and life experience; it is tailored by each person to the needs at hand by adopting most suitable approach or method. Whenever a problem crops up, it represents lack of connection, missing life experience or meaning that must be addressed, supplied and remedied: hence there is need for continuous reflection and learning to confront situations/problems. The fact that reflection is important in learning to teach cannot be forgotten. The learning is not, however, smooth; there are barriers in the process of reflection. The academic discussion of the process and composition of reflection frequently includes a few barriers to reflection. The inherent characteristics of teaching may discourage the development of reflection on teachers. These barriers include certain realities in teaching: these are like teachers' prior teaching models, reluctance to reflect, lack of time at disposal (as life is busy for many), the influences (working culture) of the student-teaching institutions, and the demands of teacher education programmes (Syllabi). In addition, the pre-service teachers hold beliefs acquired prior to teacher preparation (pre-conditioning) that impact the ability to adopt a reflective attitude. If such strong pre-conditioning (prior beliefs established about teaching negatively) impact reflection, the „novice" teachers may be handicapped in planning, reorganizing and revising of their instruction. Such teachers have to be given orientation/induction educative/training courses to cleanse their minds to enable them to move on the path of continuous reflection in the interest of student-community – ultimately serving society and thus smoothen the process of adopting progressive attitude.[1]

REFERENCES:

1. Arif Ahmed Mohammed Hassan Al-Ahdal, Salmeen Abdulrahman Abdullah Al-Awaid- Reflective Teaching and Language Teacher Education Programmes: A Milestone in Yemen and Saudi Arabia-*Journal of Language Teaching and Research*, Vol.5, No.4, pp.759-760-766. - Journal article
2. Ulas Kayapinar-Reflection in language teaching: A comparison between preservice and experienced teachers of English-*Academic Journals: Educational Research and Reviews* 10 December, 2018, Vol. 13(23), pp.756. - Journal article
3. Maya Khemlani David, Gerald Kochappan-Reflection as a Language Learning and Teaching Device -<https://www.researchgate.net> -May 2016 (accessed: 10.08.2022). - Internet sources
4. Amra Ibrahim Sultan-The Effect of Using Reflective Method in Teaching English Grammar-*Alfarahidi literature magazine*, September 2013, volume 16. - Journal article
5. Irina Bobykina , Tatiana Mikheeva, Irina Prikhoda-Reflection of foreign language students in higher education: metatextual level-XIV International Scientific and Practical Conference "State and Prospects for the Development of Agribusiness - INTERAGROMASH 2021" Volume 273, 2021, p. 3. - Journal article
6. Thomas S. C. Farrell- Operationalizing Reflective Practice in Second Language Teacher Education- *Journal of Second Language Teacher Education* Vol. 1, No. 1, pp.6-7. - Journal article
7. AYU KASTINA- The Reflective Practice Of English As A Foreign Language Teacher In Social Media-<http://etheses.iaincurup.ac->(accessed: 10.08.2022). - Internet sources
8. Andrzej Cirocki, Handoyo Puji Widodo-Reflective Practice in English Language Teaching in Indonesia: Shared Practices from Two Teacher Educators-*Iranian Journal of Language Teaching Research* 7(3), (Oct., 2019), p.17. - Journal article

● **ZHAINASH NURZHANOVA**
Candidate of pedagogical sciences, acting associate professor
L.N. Gumilyov Eurasian National University,
Astana, Republic of Kazakhstan
Email: znur73@mail.ru

● **Ж.Д. НҰРЖАНОВА**
Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті,
Астана қ., Қазақстан Республикасы
Email: znur73@mail.ru

● **НУРЖАНОВА Ж.Д.**
Кандидат педагогических наук, доцент
Евразийский Национальный Университет имени Л.Н. Гумилева,
г. Астана, Республика Казахстан
Email: znur73@mail.ru

● **АКМАРАЛ САБИТОВА**
Master's degree student
Kh. Dosmukamedov Atyrau University,
Atyrau, Republic of Kazakhstan
Email: sabitova_akmaral@mail.ru

● **А.Т. САБИТОВА**
Магистрант
Халел Досмухамедов атындағы Атырау Университеті,
Атырау қ., Қазақстан Республикасы
Email: sabitova_akmaral@mail.ru

● **САБИТОВА А.Т.**
Магистрант
Атырауский Университет имени Х.Досмухамедова,
г. Атырау, Республика Казахстан
Email: sabitova_akmaral@mail.ru

УНИВЕРСИТЕТТЕГІ ОҚЫТУ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІН-ӨЗІ ҰЙЫМДАСТЫРУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

5

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИЙ САМООРГАНИЗАЦИИ СТУДЕНТОВ КАК ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ

FORMATION OF STUDENTS' SELF-ORGANIZATION COMPETENCIES AS THE BASIS OF UNIVERSITY EDUCATION

NAZIRA BAIZHUMANOVA

Master of Pedagogical Sciences, Senior lecturer,
Republic of Kazakhstan

Н.С. БАЙЖУМАНОВА

Педагогика ғылымдарының магистры, аға оқытушы,
Қазақстан Республикасы

БАЙЖУМАНОВА Н.С.

Магистр педагогических наук, старший преподаватель,
Республика Казахстан

Мақалада әртүрлі саладағы көптеген мамандарды қызықтырған мәселелердің бірі ретінде "өзін-өзі ұйымдастыру" ұғымының мәні ашып сипатталады. Өзін-өзі ұйымдастырудың мәселесі зерттеушілердің тек теориялық қана емес, практикалық қызығушылығын да тудырды. Осыған байланысты мақалада университеттің білім беру процесінде студенттердің өзін-өзі ұйымдастыру құзыреттілігін қалыптастыру қажеттілігіне назар аударылған. Сондықтан студенттер болашақ кәсіби-педагогикалық саласында белгілі бір қиындықтарды шешуде өзіндік ұйымдастырудың кәсіби құзыреттеріне ие болуы тиіс. Ол үшін студент болашақ педагог ретінде үнемі өз білімін жетілдіре отырып, өзін-өзі ұйымдастыру құзыреттеріне ие болуы тиіс. Осы сұрақтардың мазмұны мақалада толығымен сипатталады.

Түйін сөздер: өзін-өзі ұйымдастыру, оқу қызметі, кәсіби білім, кәсіби дайындық, кәсіби құзыреттер, өзін-өзі дамыту.

В статье раскрывается сущность понятия «самоорганизация» как одной из проблем, которая заинтересовала многих специалистов в различных областях. Проблема самоорганизации вызвала у исследователей не только теоретический, но и практический интерес. В связи с этим в статье обращено внимание на необходимость формирования компетенций самоорганизации студентов в образовательном процессе университета. Поэтому студенты должны обладать профессиональными компетенциями самоорганизации в решении определенных задач в будущей профессионально-педагогической сфере. Для этого студент, как будущий педагог, должен обладать компетенциями самоорганизации, постоянно совершенствуя свои знания. Содержание этих вопросов подробно описаны в статье.

Ключевые слова: самоорганизация, учебная деятельность, профессиональное образование, профессиональная подготовка, профессиональные компетенции, саморазвитие.

The article reveals the essence of the concept of "self-organization" as one of the problems that interested many specialists in various fields. The problem of self-organization aroused not only theoretical, but also practical interest among researchers. In this regard, the article draws attention to the need for the formation of competencies of self-organization of students in the educational process of the university. Therefore, students should have professional competencies of self-organization in solving certain tasks in the future professional and pedagogical field. To do this, the student, as a future teacher, must have the competencies of self-organization, constantly improving their knowledge. The contents of these questions are described in detail in the article.

Keywords: self-organization, educational activity, vocational education, vocational training, professional competencies, self-development.

Қазіргі жағдайда болашақ педагогтың бәсекеге қабілеттілігін сипаттайтын ресурс – бұл арнайы білім, заманауи ақпараттарға ие болып, оқыту мен тәрбиелеудің дамыған технологияларын ғана емес, жеке дамуды қамтамасыз ететін, кәсіби қызметтен тыс, білім беру құндылықтарын құру және оны бере білу қабілеті бар кәсіби құзыреттіліктердің жиынтығын сипаттайды. Сондықтан білім беру «Қазақстан – 2050» ұзақ мерзімді стратегиясының маңызды басымдықтарының бірі болып танылды [1]. Осыған орай, қазіргі уақытта жоғары білім берудің мазмұны жаңартылып қана қоймай, ол білім берудегі құзыреттілік жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған болатын.

Бүгінгі таңда жаңа әлеуметтік-экономикалық жағдайларда өзін-өзі ұйымдастыруға және өзін-өзі жүзеге асыруға қабілетті, жоғары білім деңгейін, кәсіби құзыреттілікті біріктіретін жаңа типтегі мамандарға деген қажеттілік барған сайын артып келеді. Бұл сипаттамалар университеттегі тұлғаның даму перспективасын анықтайды, сонымен қатар білім беруді жаңғыртуды талап етеді. Ол үшін университет білім берудегі құзыреттілік жағдайында жоғары кәсіби және шығармашылық деңгейі бар болашақ педагогтың кәсіби құзыреттілігін, жоғары деңгейлі студент тұлғасын қалыптастыру міндетін қояды.

Студент тұлғасының өзін-өзі ұйымдастыруы бойынша болашақ педагогтың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру мәселесін зерттеудің өзектілігі ақпараттық қоғамның дамуына, педагогикалық топтардың инновациялық қызметінің өсуіне, қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайдағы педагогтың кәсіби-педагогикалық қызметінің жаңа функцияларына байланысты.

Ақпараттың едәуір кеңеюі мен оның тез жаңарып отыруы қоғамды дамытудың жаңа жолдарын іздеуге әкелді. Осы орайда, ақпараттарды түрлендіру мен оны тиімді пайдаланудың ресурсы ретінде бұқаралық коммуникация кеңістігіндегі өзін-өзі ұйымдастыру алға шығады.

В.А. Болотов, В.В. Горшкова, Е.И. Исаев, Е.В. Пискунова, В.И. Слободчиков, Н.А. Шайденко

өз зерттеулерінде өмір бойы білім алуға, үнемі жетілдіруге, өзін-өзі ұйымдастыруға, өзін-өзі дамытуға, өзін-өзі тәрбиелеуге, өзін-өзі жүзеге асыруға дайын педагогтың сұранысқа ие екенін дәлелдеді. Жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруының әлеуметтік маңыздылығын арттыру оны ұйымдастырудың мәселелерін зерттеуді қажет етеді. Бұл жағдайда студент тұлғасының өзін-өзі ұйымдастыру құзыреттілігін қалыптастыру, сондай-ақ ол үшін инновациялық формалар мен оның көздерін іздеу өзекті болып табылады. Сондықтан, педагогика ғылымының алдында қоғамның, университеттің және педагогтың ақпараттық қоғамның жаңа жағдайларында жеке тұлғаны өзін-өзі ұйымдастырудың теориялық негіздері мен әдістерін жасау қажеттілігін қанағаттандыру міндеті тұр.

Оқу іс-әрекетіндегі өзін-өзі ұйымдастырудың жалпы мәселелері В.И. Андреев, С.И. Архангельский, Ю.К. Бабанский, Н.М. Борытко, Л.И. Божович, Н.В. Чекалева, П.Л. Гальперин, В.В. Давыдов, Ю.Н. Кулюткин, Д.Н. Ушаков, Г.Н. Сериков, Н.Ф. Талызина, Д.Б. Эльконин жұмыстарында қамтылған.

Тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыру мәселесі бойынша психологиялық-педагогикалық зерттеулерді талдау бірнеше негізгі ғылыми бағыттарды анықтауға мүмкіндік береді: оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру (В.П. Кузовлев, Ю.К. Бабанский, И.И. Ильясков, В.Я. Ляудис); студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыруды және жетілдіруді іздеудің әртүрлі аспектілері (В.П. Беспалько, Г.Е. Ковалева, Н.А. Морева, В.А. Похмелкина, Н.Ф. Талызина және т.б.); өзін-өзі ұйымдастыру мен оқу іс-әрекетін ынталандырудың өзара байланысы (Г.В. Коган, А.К. Осин, А.Т. Цветкова); өзін-өзі ұйымдастыру мен өзін-өзі бақылаудың өзара байланысы (Я.О. Устинова); өзін-өзі ұйымдастыруға дайындық (Н.А. Заенутдинова); жеке тұлғаның өзін-өзі тәрбиелеу мәдениетінің бөлігі ретінде өзін-өзі ұйымдастыру мәдениеті (Н.М. Таланчук); оқу дағдыларының қажетті құрамдас бөлігі ретінде өзін-өзі ұйымдастыру мәдениеті (И.П. Белов, В.Г. Гладких, Т.М. Давыденко, Т.И. Шамонов, Г.Н. Шибанов және т.б.).

Өзін-өзі ұйымдастырудың жеке аспектілерін дамытатын көптеген тәсілдер бар, бірақ психологиялық-педагогикалық ғылымда

бұл құбылыстың бірыңғай анықтамасы жоқ. Бұл ұғымның әртүрлі анықтамаларын талдай отырып, әрбір зерттеуші автор өзі тұрғысынан ең маңызды болып табылатын өзін-өзі ұйымдастырудың ерекшеліктерін атап көрсетеді.

Қазіргі болашақ маманның басты қасиеттерінің бірі оның өзін-өзі ұйымдастыруға деген бейімділігінің болуы маңызды болып саналады. Себебі, оның жұмысының тиімділігі көбінесе оның ішкі принциптеріне ұмтылуы және оларды оңтайландыруға ықпал етуіне байланысты. Жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруға бейімділігін қоршаған әлемдегі жаман өзгерістерге қарсы тұруға мүмкіндік беретін жеке әлеуеттің құрамдас бөлігі ретінде қарастыруға болады [2].

Кәсіптік білім беру жүйесінде болашақ мамандарды даярлау кезінде қажетті талап жоғары білікті мамандарды даярлау қарқыны мен сапасын арттыру болып саналады. Қоғамымыздың заманауи талаптарына сәйкес еліміздің жеке және қоғамдық игіліктерін еркін және ауқымды түрде жасай алатын өзін-өзі ұйымдастыратын кәсіпқой маман әлеуметтік өндірісте қажет деп саналады.

Педагогикалық теория мен практикадағы ең күрделі және негізгі міндеттердің бірі – студент тұлғасының дамуын қалыптастыру. Жоғары білімнің жетістігі тікелей студенттің жеке дамуымен, яғни өзін-өзі ұйымдастыру мәдениетін меңгерумен тікелей байланысты. Ғалымдардың барлығы дерлік университеттегі білім беру процесі репродуктивті білім саласынан тікелей немесе жанама сыртқы бақылауға жетпейтін психологиялық жағдайларға ауысады деп санайды.

Оқу процесінің негізі – студент тұлғасының жеке жұмыстарын басқару, оның іс-әрекеттерінің мақсаттары мен нәтижелерін білу, басқаша айтқанда, жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруы деп айтуға болады. Жалпы мағынада өзін-өзі ұйымдастыру дегеніміз – өзін-өзі дамыту, өзін-өзі құрылымдау, табиғи жүйелер мен процестердің өзін-өзі анықтауы.

Психологиялық – педагогикалық әдебиеттерде «жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруы» ұғымы кеңінен түсіндіріледі. Алайда, біз С.С. Амиров, Н.А. Заенутдинов, Н.П. Попов және т.б. зерттеушілердің ұстанымдарына

сүйене отырып, өзін-өзі ұйымдастыру процесінің компоненттерін психологиялық сапа ретінде жеке ерекшеліктерімен қатар қарастырамыз. Өзін-өзі ұйымдастыру – бұл адамның табиғи және әлеуметтік тұрғыдан игерілген қасиеттерін, сондай-ақ адамның өзінің психологиялық ресурстарын оңтайлы пайдалану қабілетін қамтитын тұжырымдама.

Сонымен бірге, О.Н.Князьков өзінің ғылыми еңбектерінде «студент тұлғасының өзін-өзі ұйымдастыруы» ұғымын жеке тұлғаның мәдениеті тұрғысынан қарастырады. Оның пікірінше, студенттің жеке басын өзін-өзі ұйымдастыру мәдениеті, студенттің жалпы мәдениетінің бір бөлігі бола отырып, студенттің оқу-танымдық және одан кейінгі кәсіби іс-әрекеттегі жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастырудың рөлін, өзін-өзі ұйымдастыру және жетілдіру қабілеттерін игеруге деген қызығушылығын, сонымен қатар өзін-өзі ұйымдастыруға әсерін түсінуге мүмкіндік береді.

Жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыру мәдениетін қалыптастыру адамның барлық өмірі жолында жүреді, бірақ ол тұлғаның барлық даму кезеңдерінде әртүрлі қарқындылықпен өтуі мүмкін. Осындай кезеңдердің бірі студенттік жас болып саналады, өйткені бұл мәдениеттің дамуы адам өзінің болмысын түсінудің белгілі бір деңгейіне жеткенде ғана мүмкін болады [3].

Н.В. Кузьмина өзінің «ЖОО педагогикасының негіздері» атты оқу құралында «білім алушылардың өзін-өзі ұйымдастыруы» ұғымын қолданады, бірақ бұл оқу құралында ұғымға нақты анықтама берілмейді, тек оның элементтері ғана сипатталады [4].

М.Ю. Титова мен И.А. Шаршов [5] өзін-өзі ұйымдастыруды субъектінің жеке басын және қызметін өзгерту және ретке келтіру процестері мен әрекеттерінің жиынтығы ретінде қарастырады. ЖОО – да студенттің кәсіби дайындығы тұрғысынан өзін-өзі ұйымдастыру – бұл болашақ кәсіби қызметке тиімді дайындалу үшін қажетті жеке дағдылар мен жеке қасиеттерді дамыту және оларды реттеу бойынша субъектінің процестері мен іс-әрекеттерінің жиынтығы; болашақ маманның жеке және кәсіби құзыреттерін қалыптастыру бойынша студенттің өзіндік іс-әрекетін білу.

А.Ю. Киселева өзін-өзі ұйымдастыру арқылы өзін, уақытын, іс-әрекетін ұйымдастыру қабілетін түсінеді. Басқаша айтқанда, өзін-өзі ұйымдастыру – бұл біздің қолымыздағы ресурстарды ұйымдастыру мүмкіндігі, сонымен қатар өмірлік стереотиптерді өзгерту, іс-әрекетке қажетті дағдыларды дамыту, іс-әрекеттің өзі және оларды бақылау процесі. Өзін-өзі ұйымдастыру элементтеріне ол уақытты, жоспарлауды, тәртіпті және өзін-өзі бақылауды қамтиды [6].

Л.В. Фалеева өзін-өзі ұйымдастыруды жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыру қабілетімен байланысты, мақсаттылық, белсенділік, мотивацияның негізділігі, өз қызметін жоспарлау, еркіндік, шешім қабылдау жылдамдығы және олар үшін жауапкершілік, өз іс-әрекетінің нәтижелерін сыни бағалау, борыш сезімі ретінде сипаттайды [7].

М.А. Пахмутова жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруын «сыртқы әлемнің сын-қатерлеріне оңтайлы жауап беру үшін қажетті қасиеттерді ретке келтіру және белсендіру процесі» деп санайды [8].

Осылайша, психологиялық-педагогикалық әдебиетте «жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруы» ұғымының мағынасы кеңінен түсіндіріледі, яғни педагогикадағы өзін-өзі ұйымдастыру феномені әртүрлі көзқарастардан сипатталады. Осы тұжырымдаманы анықтаудағы әрбір зерттеуші өз көзқарасы бойынша ең маңызды болып табылатын ерекшеліктерге назар аударады. «Жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруы» ұғымын анықтау тәсілдерін талдай отырып, келесі қорытынды жасауға болады: отандық педагогикада «жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруы» феноменіне көзқарас басым, бұл жүйе өздігінен ұмтылатын алдын-ала анықталған мақсаттың болуын білдіреді, сонымен қатар өзін-өзі ұйымдастыратын жүйе (жеке тұлға) басшылыққа алатын нормалар мен ережелер белгіленген және рәсімделген. Өзін-өзі ұйымдастыру пайда болады, дамиды, бақыланады, оның өнімі мен нәтижесі бастапқыда жоспарланады. Осыған байланысты зерттеушілердің көпшілігі «жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыруы» ұғымын анықтай отырып, ең алдымен басқа жеке тұлғалық қасиеттердің дамуына негіз болатын «ұйымшылдық» ұғымына сүйенеді [9].

Сонымен, кәсіби өзін-өзі ұйымдастыру дегеніміз – кәсіби және жеке маңызды міндеттерді шешуге бағытталған іс-әрекеттегі интеллектуалдық, эмоционалды және моральдық-еріктік белгілер жүйесін жетілдіру мақсатында адамның өзі туралы саналы жұмысы.

Негізгі тәртіпте адамның білім беру кеңістігінде өзін-өзі ұйымдастыру қабілеттерін дамыту қажеттілігіне қызығушылықты шоғырландыру қажет. Тұлғааралық қатынастар мен кәсіби бағдарлар жүйесінде студенттерге өз орнын табуға мүмкіндік беретін маңызды факторлар – бұл үнемі өзгеріп отыратын әлеуметтік ортаны ескере отырып, өмірде өз қызметін ұйымдастыру мүмкіндігі.

Белгіленген мәселені жүзеге асыру үшін әр түрлі әдістерді қолдану керек, бұл студенттерге оқу-тәрбие процесін басқару пәнінен жеке құмарлықтарды, идеяларды және іс-әрекеттерді өзін-өзі ұйымдастыру түрін жасауға мүмкіндік береді.

Қойылған қиындықты жүзеге асыру үшін, басқа әдістердің әртүрлі әдістерін қолдану арқылы жүзеге асырылады, бұл студенттің оқу-тәрбие үрдісін басқару пәнінен өз қалауы бойынша өзін-өзі ұйымдастыру түрін, басқа әрекеттердің ойларын жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Белгіленген мәселені жүзеге асыру үшін әр түрлі әдістерді қолдану керек, сонымен қатар оқушыға оқу-тәрбие процесін басқару пәнінен жеке құмарлықтарды, идеяларды және іс-әрекеттерді өзін-өзі ұйымдастыру түрін жасауға мүмкіндік беретін әдістер. Оқушыларды оқу сабақтары барысында анықталған мәселелерге шешімдерді тәуелсіз іздеуге тарту тек олардың шығармашылық мүмкіндіктерін жандандыру арқылы ғана рұқсат етіледі, бұл тұлғааралық әңгіме барысында да анықталады [10].

Тапсырманы орындау үшін оқу процесін басқару объектісінен оқушыға өз қалаулары, ойлары мен іс-әрекеттерін өзін-өзі ұйымдастыру тақырыбын жасауға мүмкіндік беретін әртүрлі әдістер мен әдістерді қолдану қажет. Студенттерді оқу сабақтары барысында

қойылған сұрақтарға өз бетінше жауап іздеуге тарту олардың шығармашылық әлеуетін жандандыру арқылы ғана мүмкін болады, ол тұлғааралық диалог процесінде анықталады және жүзеге асырылады.

Психологиялық – педагогикалық әдебиеттерді талдау нәтижесінде қазіргі уақытта білім беру кеңістігінде өзін-өзі ұйымдастыру мәселесін зерттеуге бірыңғай көзқарас қалыптаспағанын көруге болады.

Өзін-өзі ұйымдастыруды толық схема түрінде ұсынуға болмайды. Егер біз «студенттің өзін-өзі ұйымдастыруы» ұғымын жалпыласақ, онда бұл өзін-өзі қатаң бақылау арқылы адамның санасымен басқарылатын белгілі бір артықшылықтарға қол жеткізу. Барлық деңгейдегі өзіндік жұмыстың оң мәні оқуға саналы көзқараспен байланысты. Уақыт өте келе өзін-өзі ұйымдастыру дағдылары әдеттерге айналады және студенттің табиғи қажеттілігіне, ең бастысы, өнімді ойлау мен жеке тұлғаның шығармашылық белсенділігіне айналады.

Кәсіби өзін-өзі ұйымдастыру дегеніміз – кәсіби және жеке маңызды міндеттерді шешуге бағытталған іс-әрекеттегі интеллектуалдық, эмоционалды және моральдық-еріктік белгілер жүйесін жетілдіру мақсатында адамның өзіне деген саналы жұмысы [11].

Ең алдымен, білім беру кеңістігінде жеке тұлғаның өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын қалыптастыру қажеттілігіне назар аудару керек. Үнемі өзгеріп отыратын әлеуметтік ортаны ескере отырып, өмірде бағдарлай білу, өз қызметін ұйымдастыра білу студенттерге тұлғааралық қатынастар мен кәсіби бағдарлар жүйесінде өз орнын табуға мүмкіндік беретін маңызды факторлар болып табылады. Тапсырманы орындау үшін оқу процесін басқару объектісінен оқушыға өз қалаулары, ойлары мен іс-әрекеттерін өзін-өзі ұйымдастыру тақырыбын жасауға мүмкіндік беретін әртүрлі әдістер мен әдістерді қолдану

қажет. Студенттерді оқу сабақтары барысында қойылған сұрақтарға өз бетінше жауап іздеуге тарту олардың шығармашылық әлеуетін жандандыру арқылы ғана мүмкін болады, ол тұлғааралық диалог процесінде анықталады және жүзеге асырылады.

Өзін-өзі ұйымдастыру процесінің заңдылықтары жеке тұлғаның қалыптасуы мен шығармашылық өзін-өзі дамытудың негізі болып табылады. Дағдарыстық (тұрақсыз) күйлер кез-келген жаңа сапаның, психологиялық қасиеттің пайда болуының қажетті шарты болып табылады. Жалпы, өзін-өзі ұйымдастыру процесі – бұл адамның екі механизмнің өзара әрекеттесуі негізінде максималды тұрақтылық пен тұтастыққа қол жеткізуге деген ұмтылысы: психикалық белсенділік деңгейінің ауытқуы және рефлексияның өсуі. Механизмдердің әрқайсысы бір-бірінен және пәндік іс-әрекеттің мазмұнынан салыстырмалы түрде тәуелсіз психикалық процестермен ұсынылған. Өзін-өзі ұйымдастыру тетіктерінің дамуы оның өсуімен және психикалық белсенділіктің ауытқуын (тұрақсыздықты) төмендетумен бірге рефлексияның («өзін-өзі тану») рөлін арттыруға бағытталған. Рефлексияның интегралды процестерін дамыту негізінде олардың өзара әрекеттесу дәрежесін жоғарылату қоршаған әлемдегі жеке тұлғаның тұрақтылығының артуына әкеледі.

Қорытынды жасай отырып, өзін-өзі ұйымдастыру – бұл субъектінің жеке басын және қызметін өзгерту және реттеу жөніндегі іс-әрекеттерінің жиынтығы екенін атап өтуге болады. ЖОО – да студенттің кәсіби дайындығы контекстіндегі өзін-өзі ұйымдастыру – бұл болашақ кәсіби қызметке тиімді дайындалу үшін қажетті жеке дағдылар мен жеке қасиеттерді дамыту және реттеу бойынша Субъектінің іс-әрекетінің жиынтығы; болашақ маманның жеке және кәсіби құзыреттерін қалыптастыру бойынша студент (танымдық, ғылыми-зерттеу және кәсіби қызмет құзыреттері).

1. Стратегия «Казakhstan-2050». Послание Президента Республики Казахстан – лидера нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана. – Астана, Акорда, 2012 г. <https://primeminister.kz/ru/gosprogrammy/strategiya-kazakhstan-2050>
2. Афанасьева Н.А. Самоорганизация – фактор успешности учебной деятельности // Фундаментальные исследования. – 2008. – №2. – С. 60–61.
3. Князькова О.Н. О понятии «культура самоорганизации личности студента» // Молодой ученый. – 2012. – №11(46). – С. 428–432. URL: <https://moluch.ru/archive/46/5631/> (дата обращения: 11.03.2021).
4. Кузьмина Н.В. Основы вузовской педагогики: Учеб. пособие для студентов ун-та / Ред. коллегия: Н.В. Кузьмина. – Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1972. – 311 с.
5. Титова М.Ю., Шаршов И.А. Формирование умений самоорганизации у студентов: теоретический аспект. – [Электронный ресурс]: URL: <https://docviewer.yandex.kz/>
6. Киселёва А.Ю. Развитие самоорганизация как одна из целей обучения менеджеров организации [Электронный ресурс]: Тез. докл. IV Всероссийской научной Интернет-конференции «Культура и взрыв: социальные смыслы в эпоху перемен» 2010. – URL: <http://socio.my1.ru/forum/4>
7. Фалеева Л.В. Организованность и самоорганизация как качество личности: сравнительный анализ понятий // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 4. – С. 266–274.
8. Пахмутова М.А. Субъектная сторона процесса самоорганизации личности. Тез. докл. XVIII Международной конференции студентов, аспирантов и молодых учёных «Ломоносов», секция «Психология» [Элек. ресурс]: URL: <http://www.psy.msu.ru/science/conference/lomonosov/2011>
9. Цой Л.Н. Социальная организация и самоорганизация: конфликты и развитие личности // Мир психологии. – 2011. – № 2 (66). – С. 96–108.
10. Кирина Н.П. Психологические особенности организованности личности у старших школьников и студентов: Автореф. дис. ... канд. псих. наук. Москва. 2009. – 20 с.
11. Гмызина Г.Н. Формирование культуры самоорганизации учебно-познавательной деятельности курсантов военного вуза: дис. ... канд. пед. наук. Ульяновск. 2009. – 203 с.

1. Strategija «Kazakhstan-2050». Poslanie Prezidenta Respubliki Kazahstan – lidera nacji N.A. Nazarbaeva narodu Kazahstana. – Astana, Akorda, 2012 g. <https://primeminister.kz/ru/gosprogrammy/strategiya-kazakhstan-2050>
2. Afanas'eva N.A. Samoorganizacija – faktor uspešnosti učeбnoj dejatel'nosti // Fundamental'nye issledovanija. – 2008. – №2. – S. 60–61.
3. Knjaz'kova O.N. O ponjatii «kul'tura samoorganizacii lichnosti studenta» // Molodoj učenij. – 2012. – №11(46). – S. 428–432. URL: <https://moluch.ru/archive/46/5631/> (data obrashhenija: 11.03.2021).
4. Kuz'mina N.V. Osnovy vuzovskoj pedagogiki: Učeb. posobie dlja studentov un-ta / Red. kollegija: N.V. Kuz'mina. – Leningrad: Izd-vo Leningr. un-ta, 1972. – 311 s.
5. Titova M.Ju., Sharshov I.A. Formirovanie umenij samoorganizacii u studentov: teoreticheskiy aspekt. – [Jelektronnyj resurs]: URL: <https://docviewer.yandex.kz/>
6. Kisel'jova A.Ju. Razvitie samoorganizacija kak odna iz celej obuchenija menedžerov organizacii [Jelektronnyj resurs]: Tez. dokl. IV Vserossijskoj nauchnoj Internet-konferencii «Kul'tura i vzryv: social'nye smysly v jepohu peremen» 2010. – URL: <http://socio.my1.ru/forum/4>
7. Faleeva L.V. Organizovannost' i samoorganizacija kak kachestvo lichnosti: sravnitel'nyj analiz ponjatij // Sovremennye problemy nauki i obrazovanija. – 2012. – № 4. – S. 266–274.
8. Pahmutova M.A. Sub#ektnaja storona processa samoorganizacii lichnosti. Tez. dokl. XVIII Mezhdunarodnoj konferencii studentov, aspirantov i molodyh uchjonyh «Lomonosov», sekcija «Psihologija» [Jelek. resurs]: URL: <http://www.psy.msu.ru/science/conference/lomonosov/2011>
9. Coj L.N. Social'naja organizacija i samoorganizacija: konflikty i razvitie lichnosti // Mir psihologii. – 2011. – № 2 (66). – S. 96–108.
10. Kirina N.P. Psihologicheskie osobennosti organizovannosti lichnosti u starshih shkol'nikov i studentov: Avtoref. dis. ... kand. psih. nauk. Moskva. 2009. – 20 s.
11. Gmyzina G.N. Formirovanie kul'tury samoorganizacii učeбno-poznavatel'noj dejatel'nosti kursantov voennogo vuza: dis. ... kand. ped. nauk. Ul'janovsk. 2009. – 203 s.

● **NAZIRA BAIZHUMANOVA**
Master of Pedagogical Sciences, Senior lecturer
Chair of “Social and Humanities”
Abylkas Saginov Karaganda Technical University
Republic of Kazakhstan, Karaganda city, Nursultan Nazarbayev Avenue, 56/1, 100027,
+77017792559
Email: nazira82@mail.ru

● **НАЗИРА САБЫРОВА БАЙЖУМАНОВА**
Педагогика ғылымдарының магистры,
ҚХА және ӘГП кафедрасының аға оқытушысы
Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті
Қазақстан, Қарағанды қаласы, Н.Назарбаев даңғылы 56/1, 100027
+77017792559
Email: nazira82@mail.ru

● **БАЙЖУМАНОВА НАЗИРА САБЫРОВА**
Магистр педагогика, старший преподаватель кафедры АНКисГД
Карагандинский технический университет имени Абылкаса Сагинова
Казakhstan, г.Караганда, пр. Н.Назарбаева 56/1, 100027
+77017792559
Email: nazira82@mail.ru

УДК 004.773.5
ГРНТИ 00.29

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР. ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ БЕЙНЕКОНФЕРЕНЦБАЙЛАНЫСТЫ ПАЙДАЛАНУ

6

ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИДЕОКОНФЕРЕНЦСВЯЗИ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

INNOVATIONS IN EDUCATION. THE USE OF VIDEOCONFERENCING IN THE EDUCATIONAL PROCESS

33

SOFYA KHARCHENKO
Master's student,
Republic of Kazakhstan

С.С. ХАРЧЕНКО
Магистрант,
Қазақстан Республикасы

ХАРЧЕНКО С.С.
Магистрант,
Республика Казахстан

SAYAGUL KURYMBAEVA
Master of Professional Studies,
Senior lecturer,
Republic of Kazakhstan

С.К. КУРЫМБАЕВА
Кәсіптік оқыту магистры,
аға оқытушы,
Қазақстан Республикасы

КУРЫМБАЕВА С.К.
Магистр профессионального обучения,
старший преподаватель,
Республика Казахстан

NAZIRA BAIZHUMANOVA
Master of Pedagogical Sciences,
Senior lecturer,
Republic of Kazakhstan

Н.С. БАЙЖУМАНОВА
Педагогика ғылымдарының магистры,
аға оқытушы,
Қазақстан Республикасы

БАЙЖУМАНОВА Н.С.
Магистр педагогических наук,
старший преподаватель,
Республика Казахстан

Мақалада интернет-оқыту ортасында бейнеконференцбайланыс орны анықталады, қашықтықтан оқыту оқытушысына тән оқыту процесінің интерактивтілігін қолдау құралдары қарастырылады. Инновациялық технологияларды қолдану кезінде заманауи жоғары оқу орнында туындайтын проблемалық салалар анықталды, бейнеконференцияларды дайындау кезеңдері ұсынылды.

Түйін сөздер: Интернет-оқыту, желілік қашықтықтан оқыту, интерактивтілікті қолдау құралдары, бейнеконференция.

В статье определяется место видеоконференцсвязи в среде Интернет-обучения, рассматриваются средства поддержки интерактивности процесса обучения, специфические для преподавателя дистанционного обучения компетенции. Обозначены проблемные области, возникающие в современном вузе при применении инновационных технологий, предложены этапы подготовки видеоконференций.

Ключевые слова: Интернет-обучение, сетевое дистанционное обучение, средства поддержки интерактивности, видеоконференция.

The article defines the place of videoconferencing in the Internet learning environment, discusses the means of supporting the interactivity of the learning process, specific competencies for a distance learning teacher. The problem areas arising in a modern university with the use of innovative technologies are identified, the stages of video conferencing preparation are proposed.

Keywords: Internet learning, online distance learning, interactivity support tools, video conferencing.

Обучение с использованием информационных технологий является обязательным в 21-м «цифровом» веке. Технологии дали человечеству неограниченный доступ к информации, которую можно применить в знания. Принадлежащем использованию в интерактивном режиме и под руководством новые технологии и информация становятся инструментами для развития навыков мышления более высокого порядка. Обучающиеся используют компьютеры и множество полезных приложений, чтобы учиться, практиковать и тестировать полученные знания. Знания и эти новые инструменты не так уж отличаются от рабочих тетрадей. Преподаватели могут использовать мультимедийные технологии проводить более красочные, стимулирующие лекции.

В настоящее время основное внимание уделяется обеспечению эффективного использования технологий для создания новых возможностей для обучения и содействию достижениям обучающихся. Образовательные технологии можно определить как набор инструментов, которые могут оказаться полезными для продвижения обучающихся. Технологии означают компьютеры, интеллектуальные приложения, методы организация и техника.

Большинство стран мира старается применять в своем учебном процессе новые методики преподавания и обучения, используя информационные коммуникационные технологии. Различные технологии доставляют разный контент и служат разным целям в аудитории. Так, например, обработка текстов и электронная почта развивают коммуникативные навыки; программы для работы с базами данных и электронными таблицами организационные навыки; а программное обеспечение для моделирования способствует пониманию научных и математических концепций. Важно учитывать, чем отличаются эти электронные технологии и какие характеристики делают их важными в качестве обучения.

Технологии, доступные сегодня в аудиториях, варьируются от простых приложений на основе инструментов (таких как текстовые процессоры) к онлайн-репозиториям научных данных и первичных исторических документов, к карманным компьютерам и классам двустороннего дистанционного обучения. Даже сотовые телефоны, которые сейчас носят многие студенты, с ними можно учиться. Каждая технология, вероятно, будет играть различную роль в обучении обучающихся. Вместо того, чтобы пытаться описать влияние всех технологий, как если бы они были одинаковыми, исследователи должны думать о том, какие технологии используются на уроке и для каких целей. Можно провести два

общих различия. Обучающиеся могут учиться «за» компьютером, где технологии используются в основном в качестве наставников и служат для повышения базовых навыков и знаний учащихся; и могут учиться «с» компьютерами, где технология используется как инструмент, который можно применять для достижения различных целей в процесс обучения и может служить ресурсом, помогающим развивать мышление более высокого порядка, творческие способности и исследовательские навыки [1].

Важнейшими инструментами и инструментами обучения и преподавания с использованием новых технологий являются компьютеры и интернет – важнейший инструмент коммуникации. Интернет представляет собой сложный репозиторий, содержащий огромный лабиринт информации из разных источников. Он стал важным источником информации для многих человек по всему миру. Школы и университеты должны рассмотреть вопрос о том, как внедряются технологические учебные программы, чтобы гарантировать что обучающиеся эффективно используют Интернет в качестве учебного инструмента для различных аутентичных учебных действий, таких как проведение исследований по заданной теме или поиск релевантной информации для задания. Интернет может предоставить следующие три основных типа инструментов в сфере образования: Инструменты для запросов. Инструменты для общения. Инструменты для строительства. Предоставляя инструменты для исследования, Интернет облегчает поиск источников информации, подходящих для задачи, работать, чтобы понять информационные ресурсы и то, как они относятся к задаче, и, если возможно, применяя это продуктивное понимание. Интернет расширяет возможности приобретения знаний обучающимся, облегчая обучающимся доступ к ресурсам из внешнего мира, включая экспертов в данной области, а также непосредственное взаимодействие с ними. Таким образом, знакомство с реальными жизненными контекстами внешнего мира обучает обучающихся сталкиваться с неопределенностями вечного мира. Предоставляя инструменты для общения, Интернет является замечательным инструментом для быстрого общения. Такой вид общения может быть как синхронным, так и асинхронным и принимает различные формы, такие как электронная почта, списки рассылки, группы новостей, чат и видеоконференции. Такое взаимодействие предполагает общение со студентами и профессионалами в отдаленных местах, культурах и традициях, а также помогает преподавателям поддерживать связь с другими преподавателями. Предоставляя инструменты для построения, Интернет способствует

обучению, формируя формы подлинного обучения. Благодаря этой деятельности Интернет также поддерживает развитие у учащихся более высокие навыки мышления. Например, обучающиеся могут продемонстрировать свое концептуальное понимание, строя продукты, такие как веб-страницы. В этих видах деятельности обучающиеся регулируют свой индивидуальный прогресс в обучении в соответствии со своим собственным опытом и знаниями. Обучающиеся могут получить доступ к множеству ресурсов в своем собственном темпе и получить значимое взаимодействие с содержательной информацией.

Грамотность в области ИКТ отражает потребность обучающихся в развитии навыков обучения, позволяющих им критически мыслить, анализировать информацией, общаться, сотрудничать и решать проблемы. Компьютер, Интернет и, самое главное, обучающие приложения представляют собой главные инструменты для студентов [2]. Прежде всего они должны научиться пользоваться компьютером, работать с Интернетом и обучающими приложениями. Выходя за пределы, они должны:

- эффективно общаться - иметь ряд навыков для самовыражения не только с помощью бумаги и карандаша, но также аудио, видео, анимация, программное обеспечение для дизайнера, а также множество новых сред (электронная почта, веб-сайты, доски объявлений, блоги, потоковые медиа и т. д.);

- анализировать и интерпретировать данные - сравнивать и выбирать среди избытка данных, доступных в настоящее время в Интернете и другие электронные форматы;

- понимать вычислительное моделирование - обучающиеся должны иметь представление о возможностях, ограничениях и базовые предположения различных систем представления данных, таких как вычислительные модели и симуляции, которые все чаще используются в самых разных дисциплинах;

- управлять задачами и расставлять приоритеты - обучающиеся должны уметь управлять многозадачностью, выбором и расстановкой приоритетов через технологические приложения, которые позволяют им плавно перемещаться между командами, заданиями и сообщества практиков, участвуют в решении проблем - понимают, как применять то, что они знают и может сделать в новых ситуациях и использовать стратегии, чтобы признать.

В учебном процессе технологии должны использоваться соответствующим образом. ИКТ-грамотность среди преподавателей представляет необходимость.

Целями их являются:

- координирование усилий по внедрению технологий с основными целями обучения, такими как улучшение письма обучающихся, навыки, понимание прочитанного, математическое мышление и навыки решения задач;

- сотрудничество с коллегами для разработки учебных планов, которые вовлекают обучающихся в содержательную учебную деятельность в какие технологии используются для исследований, анализа данных, синтеза и коммуникации;

- содействие использованию учебных кружков, которые дают обучающимся возможность обмениваться идеями с другими обучающимися, преподавателями и специалистами по всему миру;

- поощрение обучающихся расширять свой кругозор с помощью технологий посредством глобальных связей, электронных визуализация, электронные экскурсии, а также онлайн-исследования и публикации;

- убеждение, что обучающиеся имеют равный доступ к различным технологиям (таким как программное обеспечение для презентаций, видео производство, создание веб-страниц, обработка текстов, программное обеспечение для моделирования и программное обеспечение для настольных издательских систем), создавать проекты, которые демонстрируют, что они узнали в определенных областях учебной программы;

- поощрение обучающихся к совместной работе над проектами и использованию взаимной оценки для критики работы друг друга;

В дополнение к стандартным тестам используйте альтернативные стратегии оценивания, основанные на выполнении аутентичных заданий. Одна из стратегий заключается в том, чтобы помочь обучающимся создавать электронные портфолио своих работ для использования в целях оценки.

На сегодняшний день видеоконференцсвязь является отличным инструментом для установления и поддержания контактов. Контекст видеоконференцсвязи максимально приближен к личному общению, а технологии позволяют использовать видеоконференцсвязь, когда встреча по тем или иным причинам невозможна или требует больших финансовых и временных затрат. В образовательной деятельности используются различные формы дистанционного обучения. Особого внимания заслуживают преимущества телекоммуникационной платформы для дистанционного обучения. Сегодня уже существует множество привычных сетевых инструментов на основе гипертекстового протокола: веб-форумы, чаты, информационные и образовательные сайты, сетевые оболочки для дистанционного обучения, виртуальные университеты.

Одно из самых ярких нововведений в системах синхронного дистанционного обучения – видеоконференцсвязь (ВКС). Использование технологий видеоконференцсвязи в высшем образовании с традиционными системами образования создает явные преимущества в виде высоких коммуникативных навыков, охвата территории и непредвиденных обстоятельств, что повышает общую эффективность образовательного учреждения [3].

Видеоконференцсвязь (ВКС) представляет собой современный телекоммуникационный сервис, который позволяет осуществлять связь в режиме реального времени (онлайн) и координировать действия субъектов на региональных расстояниях. Системы видеоконференцсвязи значительно расширяют возможности существующей телекоммуникационной инфраструктуры. Существенным преимуществом видеоконференцсвязи является то, что одновременно можно видеть и слышать своего спикера на экране, создавая эффект живого общения, работать одновременно с несколькими аудиториями студентов, находящихся в разных географических точках: вести лекции, проводить семинары, контролировать знания.

Видеоконференцсвязь в настоящее время является основой для создания сообщества образовательных учреждений, позволяющих проводить обмен опытом, проводить начальные занятия и конференции вне зависимости от региона проживания участников образовательного процесса.

При проведении видеоконференцсвязи необходимо учитывать ряд требований, исходя из технических, методических и психолого-педагогических аспектов данного вида общения. Учитывать требования к слайдам и печатным схемам (вариации, макеты и т.д.), к коммуникативному искусству, навыкам выражения и передачи иллюстраций, предварительному изучению сценария урока, психологической подготовке лектора.

В нашей стране активно используется ВКС, которая базируется, в основном, на платформах ZOOM и Microsoft Teams. Эти онлайн площадки активно используются преподавателями для проведения консультаций к экзаменам чтения лекций, практических занятий. Широко используются технические средства обучения дидактического содержания: презентации, видеоматериалы, электронные учебники и учебно-методические комплексы. В условиях пандемии данные технологии позволили большинству учебных заведений перейти на дистанционное обучение, где были использованы способы общения через ВКС и дали четко

отследить достоинства и недостатки данной системы.

При проведении ВКС аудитории необходимо учитывать ряд требований, основанных на технических, методических и психолого-педагогических особенностях данного вида коммуникации.

Таких, как требования к слайдам и печатным иллюстрациям (контрастность, компоновка и т.п.), к искусству общения, к навыкам демонстрации и передачи иллюстрационного материала, к временной проработке сценария занятия, к психологической подготовке лектора. Есть общие «законы жанра», касающиеся особого характера восприятия учебной информации с экрана. Необходим видеоряд, выстроенный методически грамотно и технически квалифицированно, формат «говорящей головы» педагогически малоэффективен. Лектор обязан выполнять функции помощника восприятия информации, а не поставщика. Принимающая сторона также должна иметь минимум знаний о средствах дистанционной связи и особенностях работы [4].

Взаимодействие в режиме реального времени – это то, что делает онлайн-среду видеоконференцсвязи такой уникальной и отличной от обычной, при котором происходит асинхронный аналог. Это общение в реальном времени может быть довольно сложным, так как оно происходит посредством различных вербальных и невербальных каналов связи (например, микрофон, веб-камера, чат и иногда доска). Основное внимание роли коммуникатора, следовательно, лежит на содействии четкой и плавной коммуникации в среде. Способности преподаватели определяются их компетенциями в области ИКТ. Во-первых, преподаватели должны облегчать и поощрять общение. Они должны знать, как побудить обучающихся принять участие в работе группы, создавать беседы и поддерживать их в выражении своего мнения через различные каналы связи в среде видеоконференцсвязи. Например, преподавателям необходимо начинать диалог, побуждать обучающихся делиться своими мыслями и способствовать обсуждению в коммуникативной атмосфере.

Целью компетенции преподавателя в стимулировании активности обучающихся в рамках учебной роли заключается в поощрении обучающихся к активному мышлению и взаимодействию с изучением материала с использованием различных технологий, эта компетенция явно фокусируется на центральной роли коммуникации. В синхронной учебной среде преподаватели могут использовать различные инструменты для максимального взаимодействия в реальном времени: поощрять общение преподавателя и студента, чтобы уменьшить

риск того, что вопросы преподавателя останутся без ответа в среде видеоконференции. Также, преподаватель может задать закрытый вопрос всей группе с помощью инструмента опроса или окна чата, а затем задать открытый вопрос, чтобы вызвать более развернутые устные ответы нескольких студентов.

Преподаватели должны уметь использовать средства коммуникации (например, микрофон, веб-камеру или чат) посредством которым они передают свои инструкции. Компетенция преподавателя в умении использования различных технических средств фокусируется на педагогическом использовании различных коммуникативных каналов. Например, при использовании веб-камеры преподаватели должны подумать, как выстроить диалог, задействовать себя и экран монитора при объяснении темы.

В выполнении выбора подходящего цифрового инструмента для обучения преподаватели должны иметь возможность определить, какой канал связи (например, аудио, видео или чат) необходимо выбрать для конкретного сценария обучения. В некоторых случаях, например, конкретный канал связи может быть более подходящим с точки зрения времени, необходимого для ответа (это текст, речь). В случае онлайн-занятий можно использовать веб-камеры, чтобы преподаватель мог продемонстрировать шаги и процессы, при этом обучающиеся также могли делиться своими процессами и результатами через веб-камеру [5]. В некоторых каналах занятий могут быть объединены для улучшения понимания обучающихся. Для лучшей обратной связи со студентами можно использовать окно чата, где обучающиеся могут выражать эмоции посредством смайлов. Смайлики в чате необходимо использовать в качестве дополнительной стратегии для обеспечения обратной связи или проверки уверенности в себе, заменяя язык тела.

Преподаватели в онлайн-видеоконференции сами должны быть хорошими коммуникаторами и иметь необходимые коммуникативные навыки, чтобы вести аудиторию в среде видеоконференцсвязи. Кроме того, из-за отсутствия невербального общения сигналы, когда веб-камеры выключены, существует повышенный риск недопонимания и неправильного толкования, поэтому необходимо для преподавателя иметь четкую, в соответствующем темпе, увлекательную и членораздельную речь.

Определенных навыков и компетенций в области ВКС недостаточно. Необходимо помнить про этапность подготовки и проведения видеоконференции [5].

1. Этап целеполагания. Необходимо ответить на вопросы, а что является целью образовательного проекта? Какие знания и навыки приобретет студент? Какое место займет видеоконференция в учебном процессе?

2. Подготовительный этап. На этом этапе необходимо определить уровень подготовки учащихся к обучению в дистанционном режиме, качество материально-технического обеспечения интерактивной связи, наличие телекоммуникационных сетей, соответствие выбранной технологии аудитории.

3. Этап технологического оснащения (проектирования). На данном этапе определяется техническое оснащение, технологические и методолого-дидактические умения преподавателя, выбирается куратор проекта, временные рамки, расписание контактов, проектирование инструментов синхронного и асинхронного взаимодействия.

4. Проектирование дидактического маршрута. Определение дидактической среды обучения онлайн, определение дидактического формата. Осуществляется загрузка дидактических материалов, конкретизируются вопросы для размышления, определяются предметные и дидактико-методические темы и вопросы, проводятся предварительные консультации, форумы, где обсуждаются актуальные вопросы и затруднения.

5. Этап проведения и реализации целей проекта. Главным принципом на этом этапе является согласованность действий всех участников процесса. ВКС как технология включает не только традиционные для всех форм дистанционного обучения принципы. Мы можем выделить такие специфические, как общение «здесь и сейчас», активное участие в происходящем, уважение и доброжелательное отношение ко всем участникам конференции, постоянная обратная связь, диалогизация взаимодействия, то есть равноправное полноценное межличностное общение.

6. Этап оценки. На этом этапе нужно определить критерии для оценивания эффективности проведенной ВКС. Определение проблемных областей, значимых событий, достигнутых целей будет способствовать дальнейшему совершенствованию технологии видеоконференции [6].

Основываясь на систематическом обзоре литературы, исследование представляет собой обоснованную структуру ролей и компетенций для преподавателей в онлайн-среде с помощью технологии видеоконференцсвязи. Эта структура имеет отношение и к будущим исследованиям и практик, особенно с учетом того, что онлайн-среды синхронного обучения расширяются.

Исследование, прежде всего, подтверждает, что обучение в синхронных средах онлайн-видеоконференций требует определенных педагогических компетенций. Кроме того, он проливает больше света на роли и компетенции преподавателей, связанные с овладением этих педагогических подходов за счет введения структуры, подготовки, учета индивидуализации при работе в ВКС.

Исследование показывает, что преподаватели должны взять на себя разные роли, чтобы обеспечить эффективное обучение в синхронных средах онлайн-видеоконференций, и обеспечить конкретной и работоспособной структурой с применением компетенций для синхронного онлайн-обучения. С одной стороны, рамки, представленные в этом исследовании, могут служить ориентиром для преподавателей, которые находятся в процессе перевода своего обучения на обучение в онлайн-среде. Преподаватели могут использовать структуру, чтобы знать, какие компетенции они должны принимать во внимание, при организации и проектировании своих онлайн-уроков видеоконференцсвязи. Эта структура может направлять их педагогическую практику для своих уникальных студентов в конкретном образовательном контексте обучения.

С другой стороны, структура и конкретные примеры компетенции для онлайн-обучения с помощью видеоконференций также могут быть использованы для профессионального развития программы преподавателей. Принимая во внимание, что область образовательных технологий имеет тенденцию меняться довольно быстро, преподавателям необходимо заниматься на протяжении всей жизни, учиться и инвестировать время в изучение новых способов онлайн-обучения (например, путем обучения или профессионального развития), не бояться совершать ошибки и учиться на них в качестве онлайн-преподавателя. Кроме того, преподаватели также могут учиться у своих учеников, консультируя их относительно того, какие инструменты целесообразно использовать и как они могут организовать свои уроки, что ведет к дальнейшей профессионализации посредством диалога.

Таким образом, стоит отметить, что для успешного использования видеоконференцсвязи в учебном процессе необходимо активизировать соответствующую подготовку кадров, развить новые компетенции и навыки тьюторов с целью реализации различных форм учебных занятий в среде ВКС с целью преодоления проблемных областей в контексте современного образования.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

REFERENCES:

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-videokonferentsssvyazi-v-uchebnom-protssesse>
2. Костиков А.Н. Видеоконференцсвязь: проблемы и пути их решения, 2009. – 104 с.
3. Теория и практика дистанционного обучения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева; Под ред. Е.С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 416 с.
4. Гавриленкова, И.В. Информационные технологии в естественнонаучном образовании и обучении. Практика, проблемы и перспективы профессиональной ориентации. Монографии / И.В. Гавриленкова. – М.: КноРус, 2018. – 284 с.
5. Киселев, Г.М. Информационные технологии в педагогическом образовании: Учебник для бакалавров / Г.М. Киселев. – М.: Дашков и К, 2014. – 304 с.
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-videokonferentsssvyazi-v-uchebnom-protssesse>

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-videokonferentsssvyazi-v-uchebnom-protssesse>
2. Kostikov A.N. Videoconferencing: problems and ways to solve them, 2009. – 104 p.
3. Theory and practice of distance learning: Textbook for students. higher. ped. studies. institutions / E.S. Polat, M.Yu. Bukharkina, M.V. Moiseeva; Edited by E.S. Polat. – M.: Publishing Center "Academy", 2004. – 416 p.
4. Gavrilenkova, I.V. Information technologies in natural science education and training. Practice, problems and prospects of professional orientation. Monographs / I.V. Gavrilenkova. – M.: KnoRus, 2018. – 284 p.
5. Kiselev, G.M. Information technologies in pedagogical education: Textbook for bachelors / G.M. Kiselev. – M.: Dashkov and K, 2014. – 304 p.
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-videokonf>

- **SOFYA SERGEEVNA KHARCHENKO**
Master's student,
Karaganda Technical University named after Abylkas Saginov
Locomotive 141/2, apartment 114 (100010)
8 777 955 64 40
Email: sofya_kharchenko_99@mail.ru
- **СОФЬЯ СЕРГЕЕВНА ХАРЧЕНКО**
Магистрант,
Абылқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті
Локомотивна
я 141/2, 114 пәтер (100010)
8 777 955 64 40
E-mail: sofya_kharchenko_99@mail.ru
- **ХАРЧЕНКО СОФЬЯ СЕРГЕЕВНА**
Магистрант,
Карагандинский технический университет имени Абылкаса Сагинова
Локомотивная 141/2, квартира 114 (100010)
8 777 955 64 40
Email: sofya_kharchenko_99@mail.ru

- **SAYAGUL KANIEVNA KURYMBAEVA**
Master of Professional Studies,
Senior lecturer Chair of "Social and Humanities"
Karaganda technical university named after A.Saginov
The Republic of Kazakhstan,
Karaganda city, Nursultan Nazarbayev Avenue, 56/1, 100027,
+77003907303
E-mail: saya_kurymbaeva_77@mail.ru
- **КУРЫМБАЕВА САЯГУЛ КАНИЕВНА**
Кәсіптік оқыту магистры, ҚХА және ӘГП кафедрасының аға оқытушысы
Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті
Қазақстан, Қарағанды қаласы, Н.Назарбаев даңғылы 56/1, 100027
+77003907303
Email: saya_kurymbaeva_77@mail.ru
- **КУРЫМБАЕВА САЯГУЛ КАНИЕВНА**
Магистр профессионального обучения,
старший преподаватель кафедры АНКиСГД
Карагандинский технический университет имени Абылкаса Сагинова
Казахстан, г. Караганда, пр. Н. Назарбаева 56/1, 100027
+77003907303
Email: saya_kurymbaeva_77@mail.ru

- **NAZIRA BAIZHUMANOVA**
Master of Pedagogical Sciences, Senior lecturer
Chair of "Social and Humanities"
Abylkas Saginov Karaganda Technical University
Republic of Kazakhstan, Karaganda city, Nursultan Nazarbayev Avenue, 56/1, 100027,
+77017792559
Email: nazira82_@mail.ru
- **НАЗИРА САБЫРОВА БАЙЖУМАНОВА**
Педагогика ғылымдарының магистры,
ҚХА және ӘГП кафедрасының аға оқытушысы
Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті
Қазақстан, Қарағанды қаласы, Н.Назарбаев даңғылы 56/1, 100027
+77017792559
Email: nazira82_@mail.ru
- **БАЙЖУМАНОВА НАЗИРА САБЫРОВА**
Магистр педагогики, старший преподаватель кафедры АНКиСГД
Карагандинский технический университет имени Абылкаса Сагинова
Казахстан, г. Караганда, пр. Н. Назарбаева 56/1, 100027
+77017792559
Email: nazira82_@mail.ru

ОҚИҒАЛАР КАЛЕЙДОСКОПЫ / КАЛЕЙДОСКОП СОБЫТИЙ

6 октября 2022 года в г. Астана, Казахстан, прошла Конференция ректоров вузов с участием представителей Наблюдательной Группы Болонского процесса (BFUG), министерств и вузов Центральной Азии.

В Конференции приняли участие представители Министерств образования Казахстана, Кыргызстана, Таджикистана, ректоры высших учебных заведений Казахстана и стран Центральной Азии, представители международных организаций, таких как Совет Европы, Quacquarelli Symonds (QS), UNESCO, BFUG и Академический информационный центр Латвии.

Конференция состояла из 2 частей.

Первая часть: Круглый стол с участием представителей BFUG, министров образования и ректоров стран в узком составе «Перспективы развития ЦАПВО»

Круглый стол открыл Вице-министр науки и высшего образования Республики Казахстан Куаныш Асылханович Ергалиев.

На Круглом столе выступил о развитии Европейского пространства высшего образования и его тенденциях европейский эксперт в области высшего образования Шур Берган, на тему «Центральноазиатское пространство высшего образования как пример макрорегионального сотрудничества» выступила сопредседатель Глобального политического диалога Болонской последующей группы Энн Кэтрин Айзэкс, о рамке квалификации ЕПВО выступила сопредседатель Рабочей группы по рамкам квалификаций Болонского процесса Байба Рамина.

А также свои доклады представили Абдулзода Зиёдулло Назар, заместитель министра образования и науки Республики Таджикистан, Найманбаев Азамат Багдатович, начальник управления высшего, среднего профессионального и послевузовского образования Министерства образования и науки Кыргызской Республики (онлайн), Ширинова Раима Рахимовна, проректор по международным связям Национального университета Узбекистана им. Мирзо Улугбека (онлайн).

Круглый стол завершился принятием Совместного Заявления по итогам Конференции ректоров с участием представителей Наблюдательной группы Болонского процесса (BFUG), министерств и вузов Центральной Азии об открытии постоянного Бюро ЦАПВО, которое будет располагаться в Центре Болонского процесса и академической мобильности Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан.

ОҚИҒАЛАР КАЛЕЙДОСКОПЫ / КАЛЕЙДОСКОП СОБЫТИЙ

На конференции министр науки и высшего образования Республики Казахстан Саясат Нурбек рассказал о дальнейших шагах в развитии Центрально-азиатского пространства высшего образования.

«Благодаря прагматичной и сбалансированной внешней политике наших стран поступательно расширяется взаимовыгодное торгово-экономическое сотрудничество. Расширяются культурно-гуманитарные связи. Регулярно проводятся перекрестные дни культуры, масштабные форумы и выставки, организуются совместные научно-исторические исследования, активно осуществляется студенческий обмен и многое другое.

*В этой связи считаем, что создание **Центрально-Азиатского пространства высшего образования (ЦАПВО)** сегодня объективная необходимость, обусловленная велением времени и полностью отвечает коренным интересам наших народов.»*

Шур Берган – европейский эксперт в области высшего образования об Основных ценностях высшего образования.

«Я считаю, что Казахстан развивается на очень высокой скорости. Я тут не был восемь лет и вижу стремительный прогресс не только в развитии страны, но и университетов. Заметил открытость, также заметил, что все проводится на одинаковом уровне как на казахском, так и на английском. Это очень хорошо и для национальной культуры, и для международного пространства высшего образования. Я думаю, что Казахстан находится на очень увлекательном пути, и высшее образование в значительной степени является его важной частью.»

Также выступили с презентацией Катя Долгова-Дрейер – представитель Департамента образования Совета Европы, Магнус Магнуссон – директор Кластерного бюро ЮНЕСКО в РК, Ермек Байбагышов – ректор Нарынского государственного университета КР, Сергей Христоролюбов – QS Regional директор по Центральной Азии и Восточной Европе.

Сізді жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру саласындағы өзекті мәселелерге арналған өз материалдарыңызды біздің журналға орналастыруға қатысуға шақырамыз.

«Қазақстан жоғары мектебі» журналы ғылыми және практикалық мақалаларды келесі бағыттар бойынша жариялауды жүзеге асырады:

- Жоғары білім беру саласындағы білім беру саясаты мәселелері бойынша теориялық материалдар мен эмпирикалық зерттеулер
- Жоғары білім беру жүйесіндегі өзекті білім беру жобалары
- Жоғары білім сапасын қамтамасыз ету
- Жоғары білім беруді цифрландыру
- Интернационалдандыру
- Оқыту мен оқытудағы инновациялар
- Болон процесінің принциптерін имплементациялау

Мақсатты аудитория

Қазақстанның жоғары оқу орындарының, ғылыми-зерттеу институттарының, талдау және қоғамдық білім беру ұйымдарының зерттеушілері, талдаушылары және білім беру практиктері үшін, сондай-ақ қазіргі қоғамдағы жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің даму проблемаларына қызығушылық танытатын оқырмандардың кең ауқымы үшін ғылыми-талдамалық басылым.

Авторларға арналған ережелер

Журнал тоқсан сайын қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде шығарылады. Плагиатты анықтау жағдайларын қоса алғанда, ғылыми нәтижелердің сенімділігі мен маңыздылығы және жұмыстардың ғылыми мазмұнының өзектілігі үшін авторлар жауапты болады.

Журналда жариялауға ғылыми мақалалар, конференциялар, диссертациялық кеңестердің жұмысы туралы хабарламалар, рецензиялар қабылданады. Жарияланатын ғылыми мақалалар (соның ішінде рецензиялар) журналдың тақырыптық бағытына сәйкес келуі тиіс.

Ғылыми мақала бұрын жарияланбаған және жаңалығы бар авторлық әзірлемелерді, қорытындыларды, ұсынымдарды қамтитын; немесе жалпы тақырыппен байланысты бұрын жарияланған ғылыми мақалаларды қарауға арналған (жүйелі шолу) ғылыми зерттеудің, эксперименттік немесе талдамалық қызметтің өз қорытындыларын және аралық немесе түпкілікті нәтижелерін баяндау болып табылады.

Редакцияға келіп түскен мақалалар қос «соқыр» рецензиялау рәсімінен өтеді. Рецензиялау рецензенттер үшін және мақала авторлары үшін жабық болып табылады. Рецензент мақалаға түзетулер енгізу қажеттілігін көрсеткен жағдайда автор үш күн ішінде жаңартылған материалды түзетіп, редакцияға жіберуі қажет. Рецензенттердің оң бағасын алған мақалалар журналдың редакциялық алқасына талқылауға және бекітуге жіберіледі. Теріс рецензиясы бар мақалалар қайта қарауға қабылданбайды.

Журналда жариялау үшін жұмыс мәтінін ұсына отырып, автор берілген мақаланың басқа ғылыми басылымда қарастырылмауын қамтамасыз етеді. Автор басқа мақаладан алынған барлық мәтіндер, кестелер, диаграммалар, иллюстрацияларды тиісті түрде рәсімдеуге міндетті. Басқа автордың мәтінін пайдалану, автордың нұсқауынсыз дәйексөздерді ойнату, басқа зерттеулердің нәтижелерін өзгерту, плагиат кез-келген түрде қабылданбайды. Ғылыми плагиатты анықтау және оның алдын алу мақсатында «ғылыми плагиатты анықтау және оның алдын алу жөніндегі қызметті ұйымдастыру туралы Ережеге» сәйкес журнал редакциясы жариялауға ұсынылған мақалалардың антиплагиатына тексеру жүргізеді. Мәтіннің өзіндік ерекшелігі кемінде 70% болуы керек. Плагиат анықталған жағдайда редакциялық алқа мақаланы жариялаудан бас тартуға және авторға кезекті мақаланы қабылдаудан бас тартуға құқылы.

Авторлар редакция мен рецензенттердің жұмысына құрметпен және түсіністікпен қарап, көрсетілген кемшіліктерді уақтылы жоюы тиіс.

Мақала жазуға қойылатын талаптар

Мақалаларды қабылдау электрондық нысанда e-mail-ге жүзеге асырылады: higher.edu@n-k.kz. Редакция баспа қолжазбаларын қабылдамайды.

- Мақалалар өзекті, жоғары ғылыми деңгейге ие, ұзақ кіріспелермен қайталануларсыз презентацияның жақсы стилі болуы керек.
- Жариялау үшін қазақ немесе орыс немесе ағылшын тілдерінде Microsoft Word форматында бұрын жарияланбаған материал қабылданады.

- Авторлардың саны бір мақалаға үш адамнан аспауы керек. Нөмірге жариялауға бір автордан екеуден аспайтын мақала (тең авторлықта дайындалған материалдарды қоса алғанда) қабылданады.
 - Бір мақаланың жалпы көлемі А4 форматты 5 – тен 10 бетке дейін, Times New Roman қарпі, кегль 12, бір интервал, абзац шегінісі – 1 см, барлық жағынан шеттері 2 см, туралануы–ені бойынша.
 - Жалпы қабылданғандардан (ТМД, ҒЗИ, ЮНЕСКО) басқа сөздерді қысқартуға жол берілмейді. Аббревиатуралар мәтінге толық таратып жаза отырып, оларды алғаш атағаннан кейін ғана енгізіледі. Мысалы, Болон процесі және академиялық ұтқырлық орталығы (бұдан әрі–БПЖАҰО).
 - Саны бес бірліктен аспайтын мәтін бойынша кестелер, формулалар мен суреттердің болуына жол беріледі. Сурет астындағы қолдардың және кестелерге келесі түрде қолдардың болуы міндетті: «Сурет 1. Сурет атауы», «Кесте 1. Кесте атауы». Егер олар мәтінде жалғыз болса, кесте немесе сурет нөмірленбейді.
 - Суреттер мақала мәтінінде орналастырылады, жоғары сапалы болуы тиіс, сондай-ақ JPEG форматындағы жеке папкада болуы тиіс. Суреттер анық, фотосуреттер жоғары сапалы, диаграммалар Word – пен үйлесімді кез келген форматта болуы керек.
 - Сурет астындағы қолтаңба қысқа, бірақ мазмұны үлкен болуы керек (11 қаріп). Егер сурет басқа басылымнан келтірілсе, оған сілтеме баспа басылымына сілтемеге ұқсас ресімделеді.
 - Кестелер көрнекі, атауы, реттік нөмірі болуы тиіс. Бағандардың мазмұны олардың атауына сәйкес келуі керек. Кестедегі барлық деректер 10 қаріппен енгізілуі керек. Кестенің ұсынылатын өлшемі–1 беттен артық емес.
 - Кестелер, суреттер, диаграммалар айтылғаннан кейін орналасуы керек.
- Редакция бастапқы мағынасын бұрмаламай, материалды баспа пішіміне түзету құқығын өзіне қалдырады. Авторлық материал қайтарылмайды.

Мақалаларды рәсімдеу тәртібі

1. Мақаланың 1-бетінің жоғарғы сол жақ бұрышында ЭОЖ — әмбебап ондық жіктеу және /ҒРНТИ - ғылыми-техникалық ақпараттың мемлекеттік рубрикаторы / ғылыми-техникалық ақпараттың Мемлекетаралық рубрикаторы көрсетіледі.
ЭОЖ сайтта анықталады <https://teacode.com/online/udc/>;
МТНТИ сайтта анықталады <https://clck.ru/TiFUg>
 2. Бір жолдан кейін ортасында бас әріптермен мақала атауы 3 тілде (қазақ, орыс және ағылшын) орналастырылады.
 3. Автор (лар) дың фотосуреттері және автор (лар) туралы 3 тілдегі (қазақ, орыс және ағылшын) мәліметтер:
 - Аты–жөні толығымен
 - ғылыми дәрежесі және атағы, қызметі
 - ұйымның толық атауы
 - толық жұмыс немесе үй мекенжайы (пошта индексін көрсете отырып)
 - ұялы телефон нөмірі
 - эл.пошта.
 4. Төмендегі бір жолдан кейін мақаланың негізгі мазмұнын ашатын қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі аннотация (4–6 сөйлем, 11 шрифт) және түйінді сөздер немесе сөз тіркестері (5–7 сөз) беріледі.
 5. Бір жолдан кейін төменде мақаланың негізгі мәтіні орналастырылған (12 қаріп).
 6. Мақаланың негізгі мәтінінен кейін міндетті түрде әдебиетке сілтемелер беріледі.
Әдебиетке сілтемелер беттері көрсетілген (егер бар болса) тік жақшадағы сандармен ресімделеді. Дереккөздермен пайдаланылған ғылыми әдебиеттер (монографиялар, мақалалар, тезистер, авторефераттар, интернет-ресурстар және т.б.) мақаланың соңында «Әдебиеттер тізімі» бөлімінде мәтінде дәйекті түрде айтылады. Әдебиеттер тізімінде мәтінде сілтемелер берілетін көздер ғана, дереккөздердің нөмірленуі – мәтінде пайда болуына қарай болуға тиіс. Мүмкіндігінше сілтемелер үшін толық Интернет–мекен–жайларды (URL) көрсету керек. Барлық библиографиялық мәліметтер мұқият тексерілуі керек. Ұсынылатын әдебиеттер саны: 7–15 дереккөз.
- Әдебиеттер тізімі екі тілде беріледі: мақала жарияланған тілде және ағылшын тіліндегі жеке блокпен (References), қосымша орыс тіліндегі дереккөздерді латын әліпбиінде көрсете отырып, түпнұсқа мәтінін сақтай отырып және транслитерация әліпбиін пайдалана отырып. Егер мақала ағылшын тілінде жарияланса, онда әдебиеттер тізімі тек ағылшын тілінде беріледі.
- Түрлендірілген әдебиеттер тізімінің әр нөмірінің соңында жақшада осы дереккөздің түпнұсқа тілін ағылшын тілінде көрсету керек. Мысалы, (in Russian), (in Kazakh).
- Кириллицада ұсынылған әдебиеттер екі нұсқада – түпнұсқада және романизацияланған алфавитте (транслитерация) беріледі:

Орыс тілінен латын тіліне аудару / онлайн конвертер <http://www.translit.ru>

Қазақ тілінен латын әліпбиіне көшу / Онлайн конвертер <https://qazlat.kz>

Редакциялық алқа кеңес мақалаларды жариялау немесе қабылдамау құқығын өзіне қалдырады.

Біздің басылымға қайта басылған кезде сілтеме міндетті.

УВАЖАЕМЫЕ АВТОРЫ!

Приглашаем принять участие в размещении в нашем журнале своих материалов, посвященных актуальным проблемам в области высшего и послевузовского образования.

Журнал «Қазақстанның жоғары мектебі. Высшая школа Казахстана» осуществляет публикацию научных и практических статей по следующим направлениям:

• Теоретические материалы и эмпирические исследования по вопросам образовательной политики в области высшего образования

- Актуальные образовательные проекты в системе высшего образования
- Обеспечение качества высшего образования
- Цифровизация высшего образования
- Интернационализация
- Инновации в обучении и преподавании
- Имплементация принципов Болонского процесса

Целевая аудитория

Это научно-аналитическое издание для исследователей, аналитиков и практиков образования высших учебных заведений Казахстана, научно-исследовательских институтов, аналитических и общественных образовательных организаций, а также для широкого круга читателей, интересующихся проблемами развития высшего и послевузовского образования в современном обществе.

46

Правила для авторов

Журнал издается ежеквартально на казахском, русском и английском языках. За достоверность и значимость научных результатов и актуальность научного содержания работ, включая случаи выявления плагиата, ответственность несут авторы.

К публикации в журнале принимаются научные статьи, сообщения о конференциях, работе диссертационных советов, рецензии. Публикуемые научные статьи (в том числе обзоры) должны соответствовать тематическому направлению журнала.

Научная статья представляет собой изложение собственных выводов и промежуточных или окончательных результатов научного исследования, экспериментальной или аналитической деятельности, содержащее авторские разработки, выводы, рекомендации ранее не опубликованные и обладающие новизной; или посвященное рассмотрению ранее опубликованных научных статей, связанных общей темой (систематический обзор).

Статьи, поступившие в редакцию, проходят процедуру двойного «слепого» рецензирования. Рецензирование является закрытым для рецензентов и для авторов статей. В случае, когда рецензент указывает на необходимость внесения поправок в статью, автору в течение трех дней необходимо откорректировать и отправить обновленный материал в редакцию. Статьи, получившие положительную оценку рецензентов, отправляются на обсуждение и утверждение к публикации в редколлегию журнала. Статьи, имеющие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются.

Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует, что подаваемая статья не находится на рассмотрении в другом научном издании. Автор обязан надлежащим образом оформить все заимствования текста, таблиц, схем, диаграмм, иллюстраций. Использование чужого текста, воспроизведение цитат без указания автора, изменение результатов других исследований, плагиат в любой форме неприемлемы. В целях выявления и предотвращения научного плагиата в соответствии с «Положением об организации деятельности по выявлению и предотвращению научного плагиата» редакцией журнала проводится проверка на антиплагиат статей, представленных для публикации. Оригинальность текста должна составлять не менее 70%. В случае обнаружения плагиата, редколлегия имеет право отклонить статью от публикации и отказать автору в приеме очередной статьи.

Авторы должны с уважением и с пониманием относиться к работе редакции и рецензентов, своевременно устранять указанные недостатки.

Требования к написанию статей

Прием статей осуществляется в электронной форме на e-mail: higher.edu@n-k.kz. Редакция не производит прием печатных рукописей.

- Статьи должны быть актуальными, иметь высокий научный уровень, хороший стиль изложения, без длинных введений и повторений.
- Для публикации принимается ранее неопубликованный материал на казахском или русском или английском языках в формате Microsoft Word.
- Количество авторов не должно превышать трех человек на одну статью. К публикации в номер принимается не более двух статей от одного автора (включая материалы, подготовленные в соавторстве).
- Общий объем одной статьи от 5 до 10 страниц формата А4, шрифт Times New Roman, кегль 12, интервал одинарный, абзацный отступ – 1 см, поля со всех сторон по 2 см, выравнивание – по ширине.
- Сокращения слов не допускаются, кроме общепринятых (СНГ, НИИ, ЮНЕСКО). Аббревиатуры включаются в текст лишь после их первого упоминания с полной расшифровкой. Например, Центр Болонского процесса и академической мобильности (далее – ЦБПиАМ).
- Допускается наличие таблиц, формул и рисунков по тексту, количеством не более пяти единиц. Обязательно наличие подрисуночных подписей и подписей к таблицам в виде: “Рис. 1. Название рисунка”, “Таб. 1. Название таблицы”. Не нумеруются таблица или рисунок, если они в тексте единственные.
- Рисунки размещаются в самом тексте статьи, должны быть высокого качества, а также содержаться в отдельной папке в формате JPEG. Рисунки должны быть чёткими, фотографии – высококачественными, диаграммы – в любом формате, совместимом с Word.
- Подрисуночная подпись должна быть лаконичной, но ёмкой по содержанию (11 шрифт). Если рисунок приводится из другого издания, ссылка на него оформляется аналогично ссылке на печатное издание.
- Таблицы должны быть наглядными, иметь название, порядковый номер. Содержание граф должно соответствовать их названию. Все данные внутри таблицы должны быть введены 10 шрифтом. Рекомендуемый размер таблицы – не более 1 страницы.
- Таблицы, рисунки, диаграммы необходимо располагать после упоминания.

Редакция оставляет за собой право на корректировку материала под печатный формат без искажения первоначального смысла. Авторский материал не возвращается.

Порядок оформления статей

1. В верхнем левом углу на 1-ой странице статьи указывается УДК – универсальная десятичная классификация и ГРНТИ/МРНТИ – Государственный рубрикатор научно-технической информации / Межгосударственный рубрикатор научно-технической информации.

УДК определяется на сайте <https://teacode.com/online/udc/>;

ГРНТИ определяется на сайте <https://clck.ru/TiFUg>

2. Через строку по центру заглавными буквами размещается название статьи на 3-х языках (казахский, русский и английский).

3. Через интервал ниже по левому полю фото автора (-ов) и сведения об авторе (-ах) на 3-х языках (казахский, русский и английский):

- ФИО полностью
- учёная степень и звание, должность
- полное название организации
- полный рабочий или домашний адрес (с указанием почтового индекса)
- номер мобильного телефона
- эл.почта.

4. Через строку ниже следует аннотация на казахском, русском и английском языках (4–6 предложений, 11 шрифт), раскрывающая основное содержание статьи, и ключевые слова или словосочетания (5–7 слов).

5. Через строку ниже помещают основной текст статьи (12 шрифт).

6. После основного текста статьи в обязательном порядке предоставляется ссылки на литературу.

Ссылки на литературу оформляются числами в квадратных скобках с указанием страниц (если есть). Источники и использованная научная литература (монографии, статьи, тезисы, авторефераты, интернет-ресурсы и т. д.) приводятся в конце статьи в разделе «Список литературы» в порядке последовательного их упоминания в тексте. Список литературы должен содержать только те источники, на которые даются ссылки в тексте, нумерация источников – по мере появления в

тексте. Где это возможно должны быть приведены полные интернет-адреса (URL) для ссылок. Все библиографические данные должны быть тщательно выверены. Рекомендуемое количество литературы: 7-15 источников.

Список литературы предоставляется на двух языках: языке публикации статьи и отдельным блоком на английском языке (References), дополнительно с указанием русскоязычных источников на латинице с сохранением текста оригинала и использованием алфавита транслитерации. Если статья публикуется на английском языке, то Список литературы приводится только на английском языке.

В конце каждого номера преобразованного списка литературы нужно указать в круглых скобках оригинальный язык данного источника, на английском языке. Например, (in Russian), (in Kazakh).

Литература, представленная на кириллице, дается в двух вариантах – в оригинале и романизированным алфавитом (транслитерация):

Перевод с русского на латиницу / Онлайн конвертер <http://www.translit.ru>

Перевод с казахского на латиницу / Онлайн конвертер <https://qazlat.kz>

Редакционная коллегия совет оставляет за собой право публикации или отклонения статей.

Ссылка при перепечатке на наше издание обязательна.

DEAR AUTHORS!

We invite you to take part in publishing in our journal of your materials on topical issues in the field of higher and postgraduate education.

Journal «Higher School of Kazakhstan» publishes scientific and practical articles in the following areas:

- Theoretical materials and empirical research on educational policy in the field of higher education
- Actual educational projects in the higher education system
- Quality assurance in higher education
- Digitalization of higher education
- Internationalization
- Innovation in teaching and learning
- Implementation of the principles of the Bologna Process

The target audience

Scientific and analytical publication for researchers, analysts and educational practitioners of higher educational institutions of Kazakhstan, research institutes, analytical and public educational organizations, as well as for a wide range of readers interested in the development of higher and postgraduate education in modern society.

Rules for authors

The journal is published quarterly in Kazakh, Russian and English. The authors are responsible for the reliability and significance of scientific results and the relevance of the scientific content of works, including cases of detection of plagiarism.

Scientific articles, reports on conferences, work of dissertation councils, reviews are accepted for publication in the journal. Published scientific articles (including reviews) must correspond to the thematic area of the journal.

A scientific article is a statement of one's own conclusions and intermediate or final results of scientific research, experimental or analytical activity, containing author's developments, conclusions, recommendations that have not been previously published and are new; or reviewing previously published scientific articles related to a common topic (systematic review).

Articles submitted to the editorial office undergo a double-blind peer review procedure. Peer review is closed to reviewers and authors of articles. In the event that the reviewer indicates the need to amend the article, the author must correct and send the updated material to the editor within three days. Articles that have received a positive assessment of the reviewers are sent for discussion and approval for publication to the editorial board of the journal. Articles with a negative review are not accepted for reconsideration.

By submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees that the submitted article is not under consideration in another scientific publication. The author is obliged to

formalize properly all borrowings of text, tables, diagrams, diagrams, illustrations. The use of someone else's text, the reproduction of quotations without the indication of the author, changes in the results of other studies, plagiarism in any form are unacceptable. In order to identify and prevent scientific plagiarism in accordance with the «Regulations on the organization of activities to identify and prevent scientific plagiarism», the editorial board of the journal conducts an anti-plagiarism check of articles submitted for publication. The originality of the text must be no less than 70%. If plagiarism is found, the editorial board has the right to reject the article from publication and refuse to accept the next article for the author.

Authors should respect the work of the editorial board and reviewers with respect and understanding, and promptly eliminate these shortcomings.

Requirements for paper writing

Articles are accepted in electronic form by e-mail: higher.edu@n-k.kz . The editors do not accept printed manuscripts.

- Articles should be relevant, have a high scientific level, good presentation style, without lengthy introductions and repetitions.

- Previously unpublished material in Kazakh or Russian or English in Microsoft Word format is accepted for publication.

- The number of authors should not exceed three people per article. No more than two articles from one author (including materials prepared in co-authorship) are accepted for publication per issue.

- The total volume of one article is from 5 to 10 A4 pages, Times New Roman font, size 12, single spacing, paragraph indentation - 1 cm, margins on all sides by 2 cm, alignment - in width.

- Abbreviations of words is not allowed, except for the generally accepted ones (CIS, UNESCO etc.). Abbreviations are included in the text only after their first mention with full deciphering. For example, the Bologna Process and Academic Mobility Center (hereinafter - BPAMC).

- The use of tables, formulas and figures in the text is allowed in the amount of no more than five units. It is obligatory to have captions and captions to tables in the form: "Fig. 1. Name of the figure ", "Tab. 1. Table name". A table or figure is not numbered if it is the only one in the text.

- Pictures are placed in the text of the article, must be of high quality, and also contained in a separate folder in JPEG format. Drawings must be clear, photographs must be of high quality, diagrams must be in any Word-compatible format.

- Figure names should be laconic, but capacious in content (11 fonts). If the figure is from another edition, the link to it is made in the same way as the link to the printed edition.

- Tables should be descriptive, have a title, serial number. The content of the columns must correspond to their title. All data inside the table must be entered in font 10. The recommended table size is no more than 1 page.

- Tables, figures, diagrams must be placed after the mention.

The editors reserve the right to correct the material for the printed format without distorting the original meaning. Author's material is not returned.

The order of registration of articles

1. In the upper left corner on the 1st page of the article, the UDC is indicated - universal decimal classification and SRSTI / IRSTI - State rubricator of scientific and technical information / Interstate rubricator of scientific and technical information.

UDC is defined on the website <https://teacode.com/online/udc/>;

SRSTI is defined on the website <https://clck.ru/TiFUg>

2. Through the line in the center, the title of the article in 3 languages (Kazakh, Russian and English) is placed in capital letters.

3. At an interval below the left margin, a photo of the author (s) and information about the author (s) in 3 languages (Kazakh, Russian and English):

- Full name
- academic degree and title, position
- full name of the organization
- full work or home address (including postal code)
- Telephone number
- email.

4. A line below is followed by an abstract in Kazakh, Russian and English (4–6 sentences, font size 11), revealing the main content of the article, and key words or phrases (5–7 words).

5. Through the line below, place the main text of the article (12 font).

6. After the main text of the article, references to the literature must be provided.

References to literature are formatted with numbers in square brackets indicating pages (if any). Sources and used scientific literature (monographs, articles, abstracts, abstracts, Internet resources, etc.) are given at the end of the article in the «References» section in the order of their sequential mention in the text. The list of references should contain only those sources that are referenced in the text, the numbering of sources - as they appear in the text. Where possible, complete Internet addresses (URLs) for links should be provided. All bibliographic data must be carefully checked. Recommended amount of literature: 7-15 sources.

The list of references is provided in two languages: the language of publication of the article and a separate block in English (References), additionally indicating the Russian-language sources in the Latin alphabet, preserving the original text and using the transliteration alphabet. If the article is published in English, then the References are given in English only.

At the end of each number of the converted bibliography, you must indicate in parentheses the original language of this source, in English. For example, (in Russian), (in Kazakh).

Literature presented in Cyrillic is given in two versions - in the original and in the romanized alphabet (transliteration):

Translation from Russian to Latin / Online converter <http://www.translit.ru>

Translation from Kazakh to Latin / Online converter <https://qazlat.kz>

The editorial board council reserves the right to publish or reject articles.

A link when reprinting to our publication is required.